

EKONOMSKI I SOCIJALNI MODELI U EUROPI I VAŽNOST REFORME

dr. sc. Martin HEIPERTZ*
Europska središnja banka
Frankfurt/Main, Njemačka

Izvorni znanstveni članak**
UDK 658.197
JEL H11, H30, H50, P5

dr. sc. Melanie WARD-WARMEDINGER*
Europska središnja banka
Frankfurt/Main, Njemačka

Sažetak

Ovaj rad doprinos je tekućoj raspravi o europskome ekonomskom i socijalnom modelu. On sadržava usporednu ocjenu fiskalnih i regulacijskih politika 17 industrijaliziranih zemalja (EU-15, SAD-a i Japana) i prikazuje podatke o rezultatima tih zemalja u postizanju ključnih gospodarskih i socijalnih ciljeva.

Socijalni i ekonomski sustavi koji karakteriziraju učinkoviti javni sektor i fleksibilne strukture tržišta obično se temelje na razmjerno održivim javnim financijama, visokome gospodarskom rastu, standardima obrazovanja i zaposlenosti, a njihova tržišta uspješno funkcioniraju. Anglosaksonske zemlje uglavnom se uklapaju u taj okvir, iako se čini da to donekle ide na štetu jednakosti dohotka. Jači naglasak na politici socijalne države te odgovarajuće visoke razine javne potrošnje pogoduju raspodjeli dohotka u nordijskim zemljama, dok se neučinkovitost njihovih gospodarstava koja iz toga proizlazi kompenzira fleksibilnošću tržišta rada i, poglavito, tržišta proizvođača. Osim toga, niz reformski orijentiranih europskih zemalja unaprijedilo je svoju fiskalnu i regulacijsku politiku i pritom znatno poboljšalo funkcioniranje tržišta, fiskalnu održivost i gospodarske rezultate. To je uglavnom postignuto bez ugrožavanja socijalnih ciljeva. Za razliku od toga, kontinentalne i mediteranske zemlje, koje imaju neučinkovita tržišta a istodobno održa-

---

* Mišljenja iznesena u ovom radu mišljenja su autora i ne moraju nužno odražavati stajališta ESB-a. Zahvaljujemo na vrlo korisnim primjedbama i prijedlozima dvojici anonimnih recenzentata, kao i G. Comeou, A. Ferrandou, P. Moutotu, A. van Rietu i L. Schuknechtu.

** Primitveno (*Received*): 2.10.2007.
Prihvaćeno (*Accepted*): 23.7.2008.

vaju skupu i neučinkovitu socijalnu državu, uglavnom imaju nizak rast i zaposlenost, njihova tržišta lošije funkcioniraju, a fiskalna održivost njihovih gospodarstava ozbiljno je ugrožena. Rezultati ovog rada dodatni su poziv na sveobuhvatnu reformu fiskalne politike, kao i tržišta proizvoda i rada.

Ključne riječi: fiskalna politika, reguliranost, nordijski model, socijalna država, učinkovitost, reforma

1. Uvod

U Europi je nedavno pokrenuta važna rasprava o temi *Ekonomski i socijalni modeli* o načinima na koje bi države članice EU trebale rješavati gospodarske i socijalne probleme. Treba li Europa slijediti tzv. nordijski model, kojemu se često (s pravom ili pogrešno) pripisuje opsežan državni sektor, visoki porezi i sigurnost “od kolijevke do groba”, ili tzv. anglosaksonski model, koji karakterizira niska razina potrošnje, mali porezi, fleksibilna tržišta, ali i socijalna nejednakost? Postoje li ostvariva alternativna rješenja koja bi bila kombinacija između dobrih gospodarskih rezultata, odgovarajuće socijalne zaštite i dobrog funkcioniranja tržišta?¹

Rasprava se temelji na trima glavnim političkim izazovima koji se poglavito odnose na Europu i funkcioniranje EMU. Prvo, u razdoblju koje obuhvaćaju naši podaci (tj. do 2005. godine) i prema povijesnim standardima, niz zemalja suočeno je s relativno niskim gospodarskim rastom koji prati relativno visoka nezaposlenost i socijalni sustavi koji su dijelom izloženi znatnom opterećenju. Drugo, globalizacija podrazumijeva da su najrazvijenije zemlje (s relativno velikim javnim sektorima) suočene s novim i sve većim izazovima (u vezi s održivošću radno intenzivnih gospodarskih grana, kao i nekih uslužnih djelatnosti) u uvjetima konkurencije igrača “u nastajanju” kao što su Kina i Indija (čiji su javni sektori znatno manji). To pak može izazvati pritisak na domaće gospodarske i socijalne sustave. Treće, kombinacija niskih stopa fertiliteta i porasta očekivanog trajanja života u eurozoni podrazumijeva smanjenje broja radno sposobnog stanovništva uz porast udjela starijih osoba u stanovništvu (ECD, 2006). To će imati jak utjecaj na ponudu rada, realni rast BDP-a, javne financije i raspodjelu dohotka. Kao odgovor na te izazove Unija je postigla dogovor o tzv. Lisabonskoj strategiji, koja je ponovno oživjela 2005, s naglaskom na “rastu i zapošljavanju” kako bi se poboljšala provedba reformi (ECD, 2005).

U radu se analiziraju učinci ekonomske i socijalne politike u vezi s javnim sektorom i regulacijom tržišta u 17 industrijski razvijenih zemalja (EU-15, SAD-u i, u manjem opsegu zbog ograničenosti podataka, u Japanu). Iz tekućih rasprava o ekonomskim i socijalnim modelima navodimo stilizirane činjenice o rezultatima tih zemalja u postizanju ključnih političkih ciljeva bitnih za raspravu o ekonomskim i socijalnim modelima. Ti cilje-

---

¹ Vidjeti npr. *The Economist* (2006): “Divi se najboljima, ostale zaboravi”, 9. rujna; *Financial Times* (2006): “Saga o devalvaciji industrijskog preporoda Švedske”, 11. rujna. Na europskim političkim forumima također se raspravljalo o zajedničkim društvenim vrijednostima EU, strukturnim problemima što ih donosi globalizacija i demografske promjene te, s tim u vezi, o nužnosti strukturne reforme i odgovarajuće reakcije ekonomske i socijalne politike u državama članicama EU (npr. neformalni sastanak Vijeća ECOFIN, održan 7. i 8. travnja 2006. u Beču) (<http://www.eu2006.at/de/News/information/0804InformalECOFIN.html>).

vi obuhvaćaju održivost javnih financija, stabilan rast i visoku zaposlenost obrazovanog pučanstva, “pravednu” raspodjelu dohotka i dobro funkcioniranje tržišta rada i proizvoda. Nalaze o *rezultatima* ocjenjujemo i sa stajališta *učinkovitosti*, služeći se relevantnim inputima fiskalne i regulacijske politike. Oni uključuju politiku javnih rashoda, poreznu politiku i reguliranje tržišta.²

Sljedeći odjeljak sadržava konceptualni pristup i raspravu o metodološkim nedostacima i mjeranju. U trećem se odjeljku opisuju modeli javnih rashoda u zemljama iz uzorka i ocjenjuje učinkovitost fiskalne politike s obzirom na održivost javnih financija, rast, zaposlenost i standarde obrazovanja, kao i na raspodjelu dohotka. Četvrti se odjeljak bavi obilježjima regulacije tržišta i ocjenom funkcioniranja tržišta rada i proizvoda s obzirom na zapošljavanje, proizvodnju i prilagodbu tržišta. Peti odjeljak donosi sažetak rezultata i zaključke.

2. Konceptualni pristup

Prije početka ocjenjivanja sustava ekonomske i socijalne politike u industrijski razvijenim zemljama treba se ukratko osvrnuti na konceptualna pitanja i s time povezane probleme mjerenja.

Ocjenjivanje ekonomskoga i socijalnog modela neke zemlje obuhvaća tri elementa: (a) skup ciljeva koje država treba postići, (b) relativno kvalitetne i međunarodno usporedive pokazatelje “rezultata” zemalja u postizanju tih ciljeva, i (c) pokazatelje kojima se mjere politička sredstva za postizanje tih rezultata.

Kad je riječ o točki (a), važno je odrediti bitne ciljeve državne politike. Neke smjernice o tome mogu se naći u raspravi o ekonomskoj i političkoj filozofiji. Klasični ekonomisti, počevši od Adama Smitha, osobito su naglašavali ulogu države u osiguravanju funkcioniranja tržišta s ciljem proširenja mogućnosti pojedinaca za specijalizaciju i uzajamno korisnu razmjenu. U novije se vrijeme u dijelu literature o javnim financijama, poglavito u Musgraveu, kao glavni ciljevi državne, osobito fiskalne politike, navode ekonomska učinkovitost, stabilnost i raspodjela dohotka. Drugi način gledanja na ta dva pristupa jest tvrdnja da na preferencije ili “korisnost” pojedinca utječu rast i gospodarski prosperitet koji je stabilan i široko utemeljen, kao i sloboda korištenja mogućnosti koje se pojavljuju na tržištu. Naravno, ta se dva pristupa usko isprepleću, tako da funkcioniranje tržišta, učinkovita javna potrošnja i dobra socijalna politika u načelu mogu podupirati rast, jednakost i stvaranje mogućnosti.

Točka (b), pokušavamo utvrditi koliko državna politika pomaže u postizanju tih ciljeva, uz pomoć niza usporedivih pokazatelja kojima se mjeri fiskalnu održivost (kao preduvjet makroekonomske stabilnosti), realnoga gospodarskog rasta i standarda obrazovanja (prosperiteta), Ginijeva koeficijenta (koji odražava raspodjelu dohotka) te uz pomoć pokazateljâ funkcioniranja tržišta rada, kapitala i proizvoda (kojima se mjere mogućnosti na tržištu).

---

² Ta se metoda temelji na novijim istraživanjima iskustava u reformi javnih rashoda što su ih proveli Schuknecht i Tanzi (2005) te Hauptmeier, Heipertz i Schuknecht (2006). Tehnička analiza učinkovitosti fiskalne politike može se naći u radu Afonso, Schuknecht i Tanzi (2005; 2006).

U sklopu mjerenja *inputa* politike (c), pratimo pokazatelje tog *inputa* na fiskalnom području (ukupne javne rashode, rashode za transfere i obrazovanje) te na području regulative (radnu snagu, reguliranost tržišta proizvoda i kapitala), s obzirom na postizanje političkih ciljeva. Uz pomoć svega toga izmjerit ćemo ukupnu *učinkovitost* politike.

Zbog djelokruga i opsežnosti ovog prikaza i analize poslužili smo se jednostavnom metodom, promatrajući stilizirane činjenice putem korelacija između rezultata politike i ulaznih varijabla te njihovih promjena tijekom vremena. Metoda stiliziranih činjenica ima očitih nedostataka jer se uz pomoć nje ne mogu donijeti čvrste postavke o smjeru uzročnosti niti opisati složeniji odnosi više varijabla. Osim toga, neka bitna obilježja ulaza i izlaza teško je kvantificirati ili ona nisu sasvim usporediva u promatranim zemljama. Također postoji velika zbrka u vezi sa značenjem različitih pojmova, a izbor pokazatelja katkad bitno utječe na rezultate (v. npr. dodatak 1). Međutim, prednost ovog pristupa jest omogućivanje prikupljanja, strukturiranja i utvrđivanja poučnih primjera iz bogate, složene i disperzirane skupine političkih varijabla. Usto nastojimo potkrijepiti dobivene rezultate promatrajući ih u perspektivi šire i sofisticiranije rasprave u literaturi.³

3. Uloga fiskalne politike

3.1. Veličina države

Kako se vidi iz 2. poglavlja, prije ocjenjivanja rezultata država treba odrediti opseg korištenja ukupnih javnih resursa. Postoje velike razlike među državama u relativnoj veličini njihovih javnih i privatnih sektora. Slika 1. prikazuje kretanje udjela ukupnih rashoda opće države (koja obuhvaća sve razine države i socijalno osiguranje) u posljednjem desetljeću za 17 zemalja obuhvaćenih uzorkom, stavljajući ga u odnos prema socijalnim rashodima kao najvećom rashodnom stavkom u nacionalnim proračunima. Unatoč bitnim razlikama među pojedinim državama, vidljivo je da javni sektor danas ima vrlo važnu ulogu u svim tim ekonomijama i u snažnoj je korelaciji sa socijalnim rashodima.

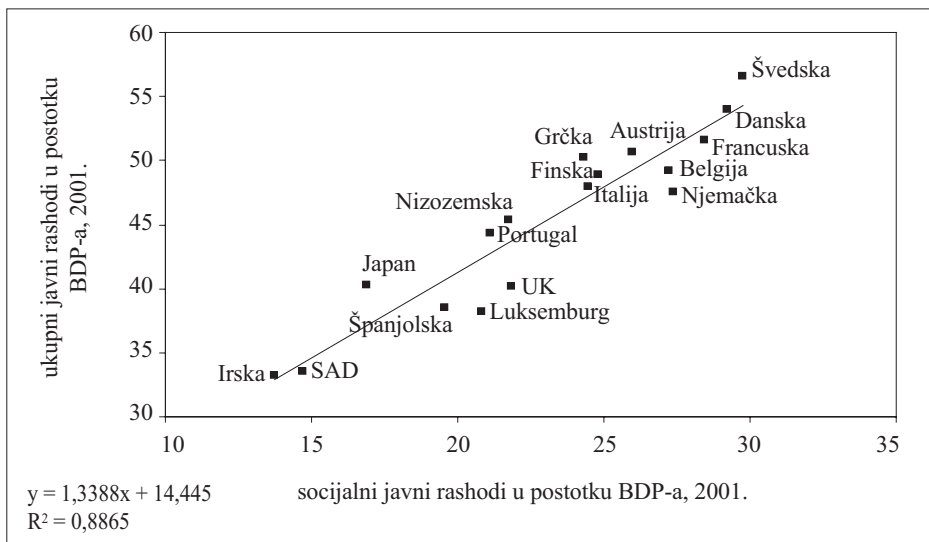
Slika 1. također pokazuje da nordijske zemlje, kao i nekolicina kontinentalnih i mediteranskih zemalja, imaju "umjereno velike" do "vrlo velike" državne sektore, a njihovi javni rashodi kreću se na razinama blizu 50% BDP-a ili iznad toga. Državni rashodi u anglosaksonskim zemljama, poglavito u SAD-u i Irskoj, ali i Španjolskoj i Luksemburgu, kreću se između 30 i 40% BDP-a. U tu bi se skupinu mogao ubrojiti i Japan, iako njegov javni sektor nije jednostavno odrediti kao javni sektor drugih zemalja. Naime, nijedan javni sektor danas nije malen u usporedbi s razinama potrošnje nakon Drugoga svjetskog rata pa sve do 1960-ih (kada je prosječna potrošnja u industrijaliziranim zemljama jedva dosegla 30% BDP-a). Proračuni zapadnih zemalja, uključujući i Japan, još su veći u usporedbi s današnjim tržišnim gospodarstvima u nastajanju u Aziji, u kojima je javna potrošnja znatno niža od 30% BDP-a.

---

³ O detaljnijemu stručnom tumačenju učinkovitosti politike rashoda v. npr. Afonso, Schuknecht i Tanzi. (1995), rasprava o *kvaliteti javnih financija*. Taj je pristup temelj za stalna istraživanja kvalitete javnih financija koja provodi odgovarajuća radna skupina EPC-a, ovlaštena od Vijeća ECOFIN, te OECD i MMF. U raspravama koje se vode na tim forumima rezultati države analiziraju se na osnovi niza varijabla koje predočuju postignutost ključnih ciljeva politike (rasta, raspodjele dohotka, stabilnosti, funkcioniranja tržišta i jednakih mogućnosti) u odnosu prema inputima fiskalnih rashoda, a rezultati učinkovitosti izvode se na temelju usporedbe.

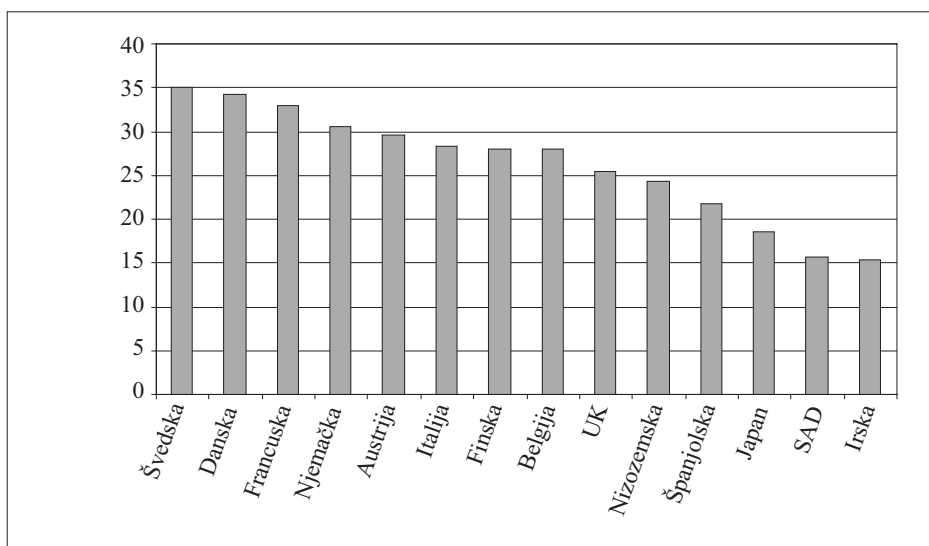
Slika 1. Ukupni i socijalni javni rashodi

Socijalni javni rashodi i ukupni javni rashodi u postotku BDP-a, 2001.

Izvor: AMECO Database

Bruto ukupni socijalni javni rashodi u postotku BDP-a, 2001.

Izvor: OECD

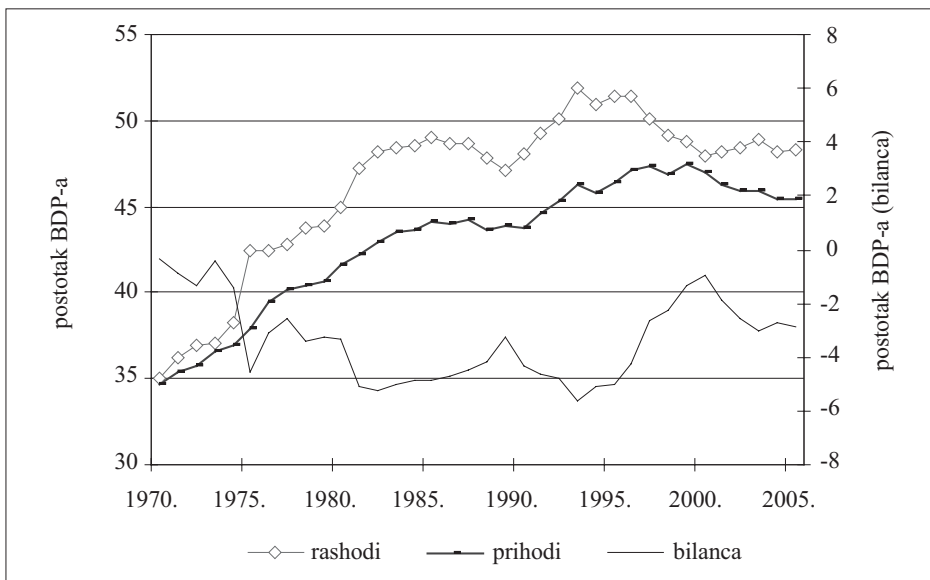
Velik dio javnog sektora u današnjim državama posvećen je politici socijalne države, što se odražava visokom korelacijom između socijalnih i ukupnih rashoda. Desno polje slike 1. također prikazuje udjele bruto socijalnih rashoda. Oni uglavnom određuju razlike u ukupnim rashodima među državama, jer su razlike u državnim rashodima za javnu potrošnju i investicije među industrijaliziranim zemljama znatno manje. I po socijalnim se rashodima nordijske zemlje i nekolicina kontinentalnih i mediteranskih zemalja ističu kao “najveći potrošači”. Međutim, podaci navedeni u ovom radu nisu potpuno usporedivi. Postoje znatne razlike između bruto i neto socijalnih rashoda jer neke države – poglavito nordijske – naplaćuju izravne poreze i doprinose za socijalno osiguranje na novčane naknade, dok ih druge države ne oporezuju ili čak odobravaju umanjenja porezne obveze (v. Adema, 2001, te Adema i Ladaique, 2006).

3.2. Fiskalna održivost

Razmotrit ćemo održivost fiskalne politike prema državama ili, drugim riječima, utvrditi mogu li veličina državnog sektora i odgovarajući socijalni model bitno utjecati na fiskalnu disciplinu. To je važno jer je fiskalna disciplina nesumnjivo preduvjet za očuvanje makroekonomske i cjenovne stabilnosti, a time i povjerenja u euro. Pogled na kretanja tijekom posljednjih desetljeća otkriva neke zanimljive modele (v. sliku 2).

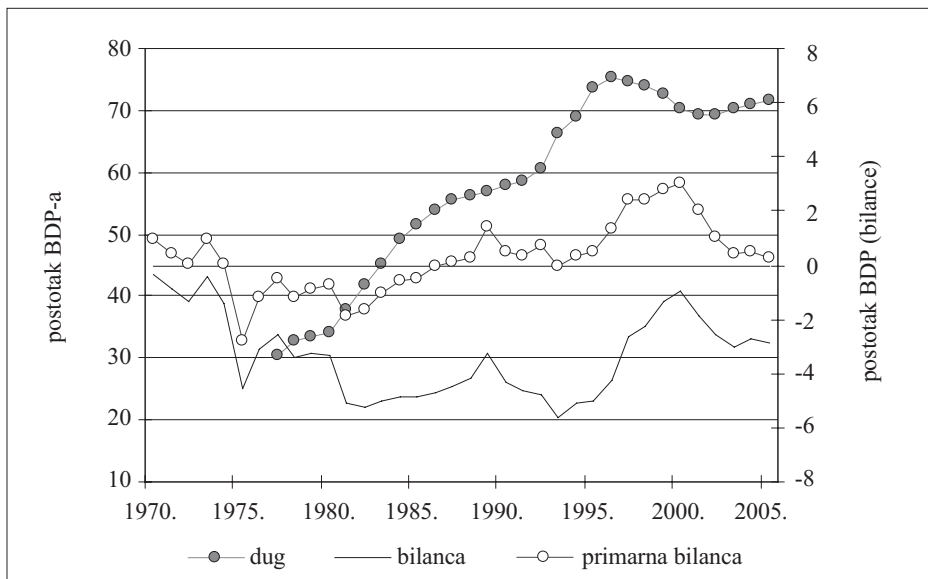
Slika 2. Promjene u rashodima, deficitu i dugu za prosjek eurozone

Udjeli rashoda i prihoda opće države u eurozoni u postotku (BDP-a)

Izvor: AMECO Database

Udjeli duga i deficita opće države u eurozoni u postotku (BDP-a)

Izvor: AMECO Database

U prosjeku je za zemlje eurozone snažan rast javnih rashoda od 1970-ih godina pratilo naglo pogoršanje fiskalne bilance. Ti su se deficiti u mnogim zemljama nastavili i u 1980-ima, uz istodobno povećavanje duga sve do sredine 1990-ih. Međutim, kretanja u posljednjem desetljeću pokazuju da se značajnom reformom rashoda može poboljšati fiskalna pozicija pojedine zemlje, kao i prosjek eurozone. Mnoge su zemlje tijekom tog razdoblja smanjile javne rashode kao dio reforme koja je obuhvaćala i važne strukturne mjere, te su tako preokrenule trend rasta rashoda i ponovno ostvarile pozitivne primarne bilance i održiviju fiskalnu poziciju.⁴ Za eurozonu u cjelini to je značilo poboljšanje proračunske bilance opće države do 2000. godine, prije njezina ponovnog pogoršanja posljednjih godina, kada je reforma rashoda zaustavljena. Slika 2. također pokazuje snažnu korelaciju između reforme rashoda i poboljšanja fiskalnih bilancâ od sredine 1990-ih do 2005. Kao posljedica smanjenja deficita javni je dug počeo padati. Rezultat takvih kretanja danas je model održivosti pojedinih zemalja s obzirom na njihovo stanje deficita i duga kakav prikazuje tablica 1.

Prva dva stupca pokazuju da nordijske zemlje, iako najveći potrošači (ukupno i prema socijalnim rashodima), ipak imaju solidne proračunske bilance i relativno niske stope zaduženosti. Anglosaksonske zemlje pokazuju prilično različite proračunske pozicije, ali imaju većinom umjerene stope zaduženosti, uz iznimku SAD-a. Situacija u kontinentalnim i mediteranskim zemljama vrlo je različita. U mediteranskim zemljama, osim u Španjolskoj, uočljive su najveće nejednakosti. Nekoliko reformski orijentiranih zemalja (Austrija, Belgija, Nizozemska i Španjolska) karakterizira čvrsta ili oporavljajuća fiskal-

⁴ Detaljnija rasprava o tome može se naći u radu Hauptmeier, Heipertz i Schuknecht (2006) te Schuknechta i Tanzija (2005).

Tablica 1. *Fiskalna pozicija u 2005. i odgovarajuća održivost javnih financija*

	Bilanca opće države u 2005. (postotak BDP-a)	Bruto nacionalni dug u 2005. (postotak BDP-a)	Fiskalni teret uzrokovan starenjem stanovništva u 2050.	Pokazatelj S2 (polazni scenarij)
Anglosaksonske države				
Irska	1,0	27,6	7,8	2,9
UK	-3,5	42,8	4,0	4,9
SAD	-3,8	65,0	n.a.	n.a
<i>grupni prosjeci</i>	-2,1	45,1	5,9	3,9
Kontinentalne i mediteranske države				
Francuska	-2,9	66,8	3,2	4,0
Njemačka	-3,3	67,7	2,7	4,4
Grčka	-4,5	107,5	n.a.	n.a
Italija	-4,1	106,4	1,7	3,1
Portugal	-6,0	63,9	10,1	10,5
Luxembourg	-1,9	6,2	8,2	9,5
<i>grupni prosjeci</i>	-3,8	69,7	5,2	6,3
Kontinentalne i mediteranske države koje provode reforme				
Austrija	-1,5	62,9	0,2	0,3
Belgija	0,1	93,3	6,3	1,8
Nizozemska	-0,3	52,9	5,0	1,3
Španjolska	1,1	43,2	8,5	3,2
<i>grupni prosjeci</i>	-0,2	63,1	5,0	1,7
Nordijske države				
Danska	4,9	35,8	4,8	-2,2
Finska	2,6	41,1	5,2	-0,9
Švedska	2,9	50,3	2,2	-1,1
<i>grupni prosjeci</i>	3,5	42,4	4,1	-1,4
Ostali				
Japan	-6,5	158,9	n.a.	n.a

Napomena: Fiskalni teret uzrokovan starenjem stanovništva izračunava se kao povećanje rashoda (koje nije posljedica promjene u politici) za zdravstvo i mirovine umanjeno za smanjene javne rashode za obrazovanje koje objavljuje Vijeće za ekonomsku politiku (Economic Policy Committee, EPC) Europske komisije (European Commission, 2007).

Izvor: AMECO Database, Commission Services, EPC

na pozicija. Prema dostupnim pokazateljima, Japan je poseban slučaj, s ozbiljno narušenom fiskalnom pozicijom.

U zemljama skupine EU-15, uključimo li fiskalni teret uzrokovan starenjem stanovništva (treći stupac), vidimo da je model manje vidljiv u navedenim skupinama zemalja, ali je izraženiji u stupnju reformi provedenih u prošlosti. Napominjemo da će, prema očekivanju, javni rashodi sve do 2050. zbog visokih troškova mirovina te zbog zdravstvene

i dugotrajne njege rasti po stopi od čak 10% BDP-a ne bude li daljnjih reformi socijalnog osiguranja. Portugal, Irska, Španjolska i (unatoč nedostupnosti procjena) Grčka bit će posebno pogođene ne pokrenu li nužne reforme.

Radi opće ocjene fiskalne održivosti, koju je nedavno dala Komisija EU i EPC u izvješću o održivosti (2006), korisno je razmotriti pokazatelj održivosti, tzv. S2 (četvrti stupac tabl. 1). Polazeći od aktualne fiskalne pozicije zemlje, njime se mjeri veličina hipotetičke stalne prilagodbe proračuna potrebne da bi se zadovoljilo vremensko proračunsko ograničenje tijekom beskonačnoga vremenskog horizonta (koje se često naziva *poreznim jazom*). Taj pokazatelj potvrđuje prethodnu tvrdnju o velikim razlikama među zemljama koje se općenito mogu svrstati u sljedeće skupine. Nordijske zemlje imaju negativan jaz jer je njihova dugoročna održivost relativno sigurna. To treba promatrati u vezi s vrlo ambicioznim reformama rashoda što ih te zemlje provode. Međutim, budući da će se relativno visoke razine potrošnje u tim zemljama morati podupirati odgovarajućim visokim prihodima, pritisci konkurencije u globaliziranom svjetskom gospodarstvu mogli bi ponovno prouzročiti probleme održivosti u svim zemljama s visokim rashodima. Ostale zemlje koje provode reforme, poglavito Irska, također imaju relativno malen jaz održivosti, te su, s obzirom na niže stope rashoda, čini se, manje osjetljive na takvu vrstu pritisaka. I, na kraju, zemlje kontinentalne Europe i mediteranske zemlje koje ne provode reforme već su sada suočene s ozbiljnim problemima dugoročne fiskalne održivosti, što se odražava u relativno visokim vrijednostima njihovih pokazatelja S2.

Stoga, gledajući iz različitih perspektiva uočavamo velike razlike u fiskalnoj poziciji industrijaliziranih zemalja. Snažan rast potrošnje u posljednjih se nekoliko desetljeća najprije povezivao s pogoršanjem stanja deficita i zaduženosti. Reformama rashoda i socijalnog osiguranja posljednjih su godina znatno smanjeni rizici održivosti u nekim zemljama kontinentalne Europe i u nordijskim zemljama. Čini se da rizici održivosti nisu povezani s velikim javnim sektorima i samim socijalnim rashodima, nego i s velikim nejednakostima i nereformiranim socijalnim sustavima u određenom broju zemalja kontinentalne Europe i Mediterana. Položaj javnih financija u kontinentalnim i mediteranskim zemljama koje provode reforme čini se znatno boljim.

3.3. *Gospodarski rast*

Glavna tema rasprave o “dobrom” ekonomskom i socijalnom modelu i odgovarajućoj ulozi države jest uspješnost gospodarskog rasta u pojedinim zemljama. Gospodarski rast i elementi na kojima se on temelji – zapošljavanje i kapital te njihova produktivnost – smatraju se ključem za postizanje gospodarskog napretka i blagostanja. Zagovornici “malih” državnih sektora ističu da se veća gospodarska učinkovitost postiže ako više sredstava ostane u privatnom sektoru.

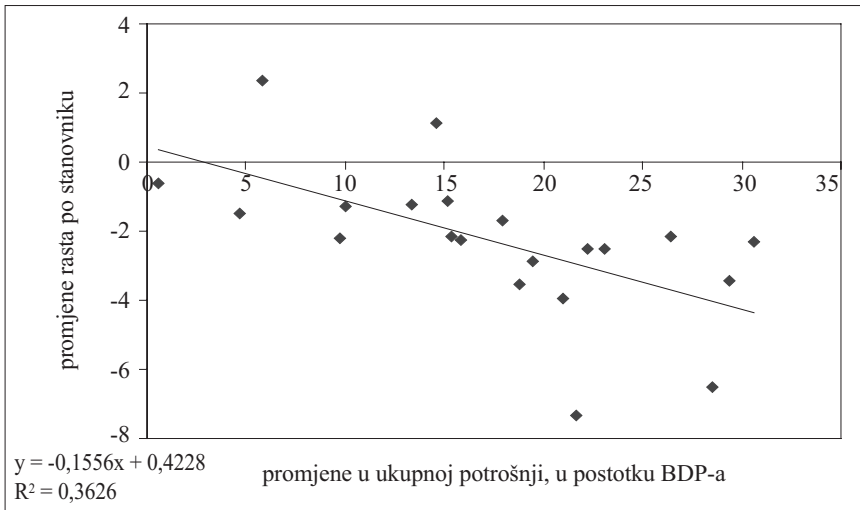
Također se smatra da u uvjetima globalnog natjecanja za ograničeni ljudski i fizički kapital pretjerano visoki porezi imaju odbijajući učinak te da mogu dodatno narušiti izgled za budući rast. Tanzi (2001) tvrdi da globalizacija (primjenom e-trgovine, elektroničkog novca, trgovanja unutar kompanija, *off-shoringa*, financijskih inovacija itd.) može imati snažan negativan učinak na mogućnost zemalja da prikupe prihode putem svojih poreznih sustava. Unatoč prilično različitim spoznajama o toj temi u literaturi, veći javni sektori općenito pokazuju tendenciju nižeg rasta, poglavito ako se državni rashodi troše

na stavke kao što su plaće ili socijalna zaštita, ili ako visoki teret poreza i socijalnog osiguranja otežava potencijalni rast (odgovarajuća teorija i dokazi o toj temi mogu se naći u radu Afonso, Schuknecht i Tanzi, 2005).

Promatrajući podatke o javnim rashodima i rastu s povijesnoga gledišta, dobivamo istu sliku. Tijekom 1960-ih prosječni je gospodarski rast u gotovo svim industrijaliziranim zemljama smanjen, djelomično zbog dugoročnih trendova rasta i sporijeg rasta kojim se sustižu druge zemlje, ali i zbog rasta javne potrošnje. Slika 3. pokazuje da je, primjerice, povećanje stope javne potrošnje za 10 postotnih bodova u razdoblju između 1960. i 2000. bilo praćeno smanjenjem godišnje stope rasta za više od 1 postotnog boda. Socijalni rashodi i izravni porezi povećavali su se istodobno s padom stopa zaposlenosti i investicija tijekom tog razdoblja (v. također odjeljak o tržištu rada u nastavku teksta te Tanzi i Schuknecht, 2003). Čini se da je zbog toga trend konvergencije dohotka po stanovniku u industrijaliziranim zemljama, uočen između 1950-ih i 1970-ih, u posljednja dva desetljeća usporen ili čak zaustavljen.

Slika 3. Javna potrošnja i uspješnost gospodarstva

Promjene u ukupnoj potrošnji od 1960. do 2000. i promjene rasta po stanovniku od 1960-ih do 1990-ih

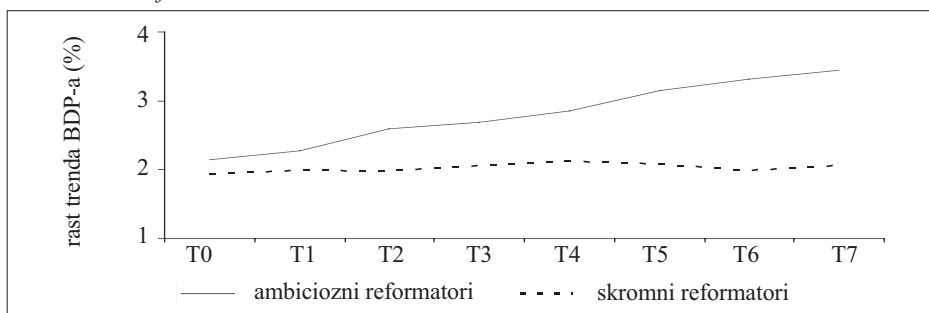
Izvor: AMECO, Tanzi i Schuknecht (2005).

Međutim, bilo bi neozbiljno kada bismo jednostavno ustvrdili da veliki državni sektor znači nisku učinkovitost i loše rezultate rasta. Trebamo se osvrnuti i na novija iskustva nakon završetka glavnih reformi rashoda koje je u posljednjem desetljeću pokrenulo nekoliko zemalja (poglavito Ujedinjeno Kraljevstvo, Irska, Finska, Švedska, Španjolska, Nizozemska, Belgija i, u manjem opsegu, Austrija). Sve su one tijekom sedmogodišnjeg razdoblja smanjile svoje primarne udjele rashoda u BDP-u za više od 5 postotnih bodova. Potpora smanjenju rashoda u tim zemljama “ambicioznim reformatorima” bile su važne strukturne reforme sustava naknada, kao i tržišta faktora proizvodnje i proizvoda (što upu-

čuje na važnost uzajamnih učinaka reformi; za detaljniju analizu v. Hauptmeier et al. (2006). Tijekom tih reformi trend rasta znatno je ubrzan. Istodobno, “skromni reformatori”, tj. velike zemlje kontinentalne Europe i mediteranske zemlje (osim Španjolske) nisu poduzele slične mjere, te je trend rasta u njima bio slab, čak je i opadao. To je prikazano u gornjem polju slike 4, gdje T0 predočuje godinu početka reformi, kada je udio javnih rashoda u BDP-u bio najveći. U razdoblju od dvije godine zemlje koje su provodile ambiciozne reforme zabilježile su snažno oživljavanje rasta trenda BDP-a, dok u “skromnijim reformatorima” ili zemljama u kojima uopće nije bilo reformi toga nije bilo.

Slika 4. *Reforma rashoda i gospodarski rast*

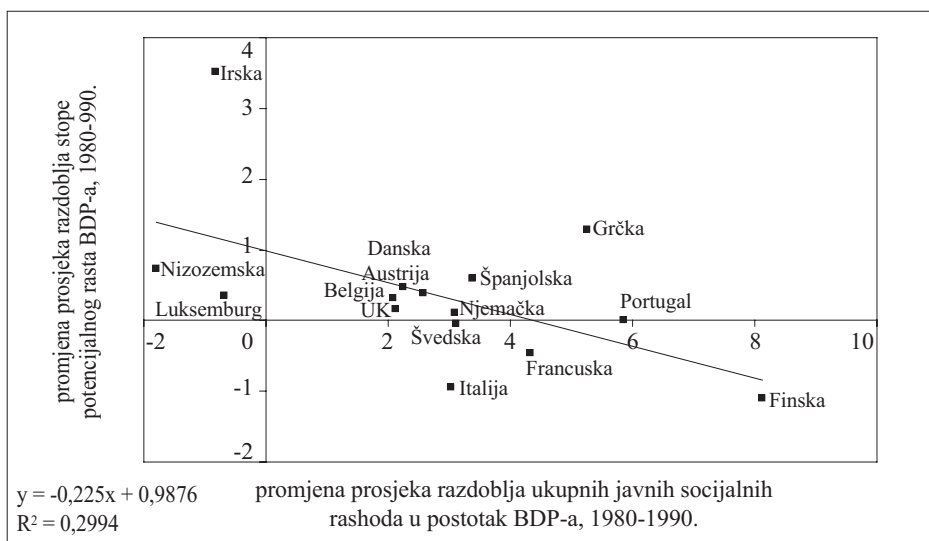
Ambiciozne reforme rashoda i rast trenda BDP-a

Napomena: Trend BDP-a izračunava se uz pomoć proizvodno-funkcijske metode, kao što je objašnjeno u izvješću European Commission (2007: 296)

Izvor: Hauptmeier i sur. (2006)

Socijalni rashodi i potencijalni rast BDP-a

Napomena: Potencijalni rast izračunava se uz pomoć proizvodno-funkcijske metode, kao što je objašnjeno u izvješću European Commission (2007: 296)

Izvor: AMECO

Dugoročni odnos između ponašanja javnog sektora i dinamike rasta također je prikazan u desnom polju slike 4, gdje je vidljivo da se ograničeni rast socijalnih rashoda podudara s relativno povoljnijim kretanjima stope potencijalnog rasta tijekom vremena. Irska je i u tome poseban slučaj jer pokazuje znatno smanjenje udjela prosječnih socijalnih rashoda u BDP-u tijekom 1990-ih u usporedbi s 1980-ima, u kombinaciji sa znatnim povećanjem potencijalnog rasta BDP-a, koji se donekle može pripisati učincima brzog procesa nadoknađivanja rasta. Poboljšanja stope potencijalnog rasta u mnogim su kontinentalnim, mediteranskim, pa i nordijskim zemljama bila manja jer su 1990-ih godina u većini zemalja socijalni rashodi u prosjeku znatno porasli u usporedbi s 1980-ima.

Ipak, treba dati nekoliko upozorenja. Objavljeni rezultati proizlaze iz studija slučaja o rashodima i strukturnim reformama te, bez dovoljno dokaza o uzročnom odnosu, upućuju na podudarnost reformi s visokim rastom. Osim toga, nije sigurno da se ti trendovi mogu nastaviti i u budućnosti u smislu da bi brži rast stvarno odražavao višu putanju trenda ili samo dinamiku prijelaza na višu razinu proizvodnje. Gledano u cjelini, ipak se čini da postoji podudarnost između velikih javnih sektora i nižeg rasta (te stoga na tom području zemlje bilježe slabije rezultate i manju učinkovitost). Međutim, reforma rashoda i poreznih sustava, u kombinaciji s fleksibilnim tržištima, može, barem privremeno, uspješno neutralizirati tu tendenciju, što pokazuje sadašnji primjer nordijskih zemalja. Pitanju što je potrebno da bismo si mogli "priuštiti" veliki javni sektor vratit ćemo se u idućim odjeljcima.

3.4. Standardi obrazovanja

Stvaranje ljudskog kapitala općenito se smatra važnim izvorom gospodarskog rasta i političkim sredstvom za svladavanje nekih problema koje donosi globalizacija. Budući da je javni sektor u većini zemalja glavini financijer i nositelj obrazovanja, i razina i učinkovitost javnih rashoda trebali bi biti posebno važni u konsolidaciji baze ljudskog kapitala pojedine zemlje, što je glavna komparativna prednost današnjih industrijaliziranih zemalja.

Međutim, indikativno je da empirijski dokazi upućuju na ograničenost veze između veličine rashoda za obrazovanje i rezultata (v. npr. Afonso et al., 2005, te Afonso i St. Aubyn, 2005). Aghion i sur. (2007) tvrde da je veza između razine privatnog financiranja nekog sveučilišta i njegovih znanstvenih rezultata pozitivna ako je to sveučilište samostalno u trošenju svojeg proračuna. Ostala istraživanja (npr. Hanushek i Luque, 2003) sadržavaju zanemarive ili uopće ne sadržavaju dokaze o pozitivnoj vezi između povećanja rashoda za obrazovanje i rezultata testiranja studenata. Istraživanja OECD-a također otkrivaju znatnu neučinkovitost javnih rashoda za (srednjoškolsko) obrazovanje.

Tablica 2. pokazuje da su sve zemlje eurozone tijekom posljednjeg desetljeća povećale rashode za obrazovanje. Međutim, dio godišnjeg BDP-a potrošen na visokoškolsko obrazovanje bio je znatno manji nego u SAD-u, ponajviše zbog znatno manjeg dotoka sredstava iz privatnog sektora. Osim toga, razina rashoda po studentu u zemljama eurozone bila je uglavnom niža, poglavito za visokoškolsko obrazovanje. U mnogim bi se zemljama zasigurno moglo mnogo toga postići kada bi se postojeća sredstva učinkovitije iskoristila i kada bi se povećali poticaji za privatno financiranje.

Tablica 2. *Rashodi za obrazovanje*

	Promjena u rashodima za obrazovne ustanove svih razina po studentu (1995 - 2004) ^c		Rashodi za ustanove tercijarnog obrazovanja u postotku BDP-a u 2004.		Godišnji rashodi po studentu u 2004. ^d			
	Osnovno, srednje i poslijesrednjoškolsko	Tercijarno	Javni	Privatni	Osnovno obrazovanje	Cjelokupno srednje obrazovanje	Cjelokupno tercijarno obrazov. uklj. djelatnosti istraživanja i razvoja	Obrazovanje od osnov. do tercijarnoga
Belgija	n.a.	n.a.	1,2	0,1	5.267	6.152	9.398	6.364
Njemačka	105	107	1,0	0,1	3.927	6.015	9.726	6.192
Irska	181	126	1,0	0,1	4.303	5.643	8.104	5.328
Grčka ^b	192	151	1,1	n.a.	3.647	4.137	4.439	4.075
Španjolska	136	167	0,9	0,3	3.940	5.318	7.443	5.237
Francuska	n.a.	n.a.	1,2	0,2	4.033	6.934	8.467	6.254
Italija ^{a,b}	105	130	0,7	0,3	5.865	6.225	6.129	6.129
Luksemburg	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	10.681	14.187	n.a.	n.a.
Nizozemska	136	101	1,0	0,3	4.938	5.985	10.989	6.348
Austrija	n.a.	122	0,8	0,8	6.087	6.476	11.140	7.780
Portugal ^{a,b}	154	98	0,9	0,1	3.715	4.895	6.144	4.610
Finska	122	110	1,7	0,1	4.429	5.906	9.925	6.189
Eurozona	141	124	1,0	0,2	5.069	6.489	8.355	5.864
Danska	121	123	1,8	0,1	6.413	7.023	12.083	7.751
Švedska	117	99	1,6	0,2	5.928	6.380	12.871	7.210
UK	120	93	0,8	0,3	4.715	5.627	9.114	5.770
SAD	130	132	1,0	1,9	6.988	7.887	17.838	9.597

Napomena: Prosjek za eurozonu nije mjereno. ^aPodaci o godišnjim rashodima po studentu odnose se isključivo na javne rashode. ^bPodaci o promjeni u rashodima po studentu odnose se isključivo na javne rashode/ustanove. ^cIndeks promjene između 1995. i 2004. (Rashodi su izraženi prema stalnim cijenama u 2004, deflacionirani deflatorom BDP-a; vrijednosti predočuju indeks za 1995=100). ^dPre-tvoreno korištenjem PPP-a za BDP, na osnovi ekvivalenta punog vremena nastave, pretvoreno iz USD u eure prema deviznim tečajevima iz siječnja 2004.

Izvor: OECD (2007) i ESB (2008)

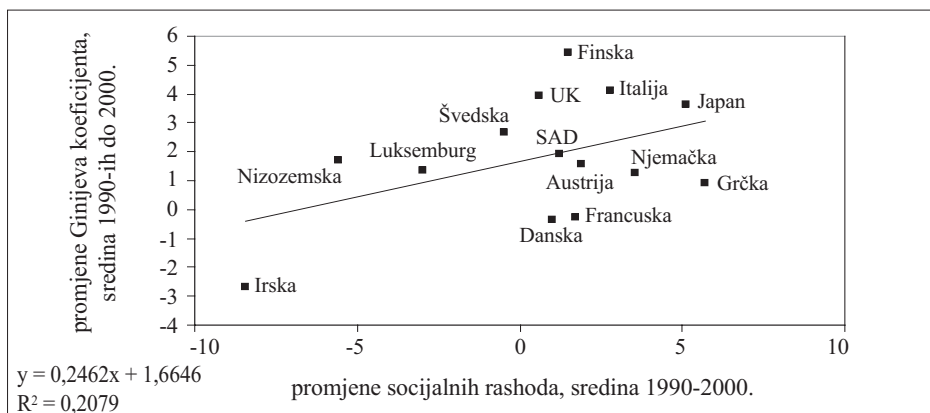
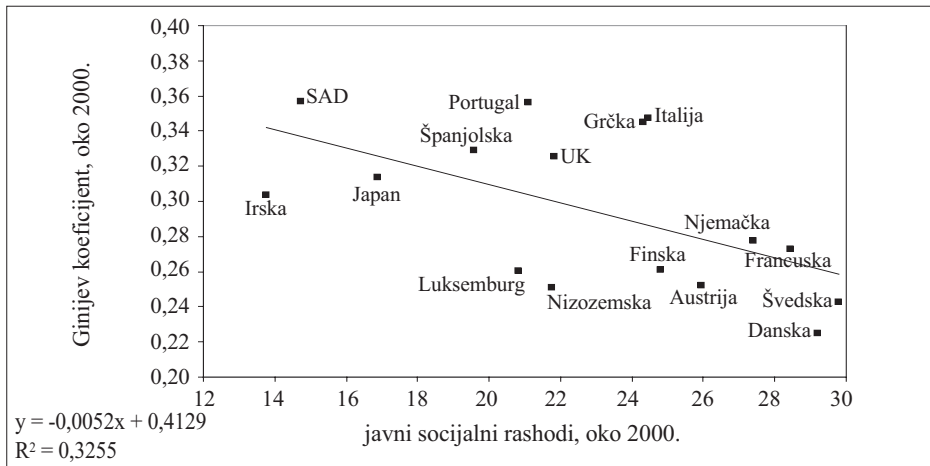
3.5. Raspodjela dohotka

U raspravi o ekonomskome modelu i socijalnim modelima zagovornici “velike države” i visokih socijalnih rashoda kao ključne ciljeve politike obično navode dalekosežnu preraspodjelu dohotka i nisku stopu siromaštva (v. također Sapir, 2005). Navodi se da preraspodjela vodi većoj “pravednosti” (uz pretpostavku uske povezanosti između jednakosti ishoda i socijalne pravde). Nadalje, zbog političko-ekonomskih razloga smatra se da preraspodjela olakšava izbornu prihvaćanje nužnih promjena i transformacije u globaliziranom gospodarstvu. Suprotno tome, protivnici visokih socijalnih rashoda, osim što upo-

zoravaju na nužnost visokoga poreznog opterećenja i pripadajućih oportunitetnih troškova u smislu nižeg rasta, ističu i gubitak mogućnosti za pojedinca i kolektivne ekonomske prilagodljivosti u situaciji kada su ljudi uhvaćeni u zamku siromaštva, kada nestaju mogućnosti zapošljavanja ili kada su narušeni temeljni mikroekonomski poticaji ljudi i poslodavaca na štednju, ulaganje, rad i prilagodbu.

Neosporno je da u zemljama s velikim javnim sektorima i socijalnim rashodima postoji veća jednakost u raspodjeli dohotka (te su stoga i "rezultati" u postizanju jednakosti ishoda bolji). To potvrđuju svi dostupni pokazatelji, od stopa siromaštva, udjela u dohotku najsiromašnijeg kvintila kućanstava do tzv. Ginijeva koeficijenta, pod kojim se u ovom radu razumijeva mjera asimetrije u raspodjeli raspoloživog dohotka kućanstava. Ginijevi koeficijenti (koji se kreću od 0 do 1, pri čemu 1 označava savršenu nejednakost) pokazuju veće vrijednosti, a time i veću nejednakost u zemljama s malim javnim sektorima (v. gornji grafikon slike 5).

Slika 5. *Ginijev koeficijent i socijalni rashodi*

Izvor: OECD

Ne iznenađuje činjenica da nordijske zemlje imaju najniže Ginijeve koeficijente, a time i relativno najviši stupanj jednakosti dohotka pučanstva jer znatan dio aktivnosti njihovih javnih sektora čini preraspodjela i pružanje socijalnih naknada. To je u suprotnosti s anglosaksonskim zemljama koje su prihvatile više razine nejednakosti u zamjenu za manje važan (a time i jeftiniji) javni sektor. Međutim, visok stupanj nejednakosti primjećuje se i u mnogim zemljama s velikim javnim socijalnim rashodima, kao što su mediteranske zemlje iz uzorka. To naglašava činjenicu da je za uspjeh sustava socijalne skrbi možda najvažnije njihovo oblikovanje i učinkovitost a ne samo veličina.

Iako brojevi na prvi pogled pokazuju da viši socijalni rashodi mogu povećati jednakost u raspodjeli dohotka, treba raspraviti tri pitanja (ne provjeravajući je li jednakost ishoda relevantan kriterij socijalne pravde): (a) koliko se sredstava iskoristi (tj. koliko su učinkoviti socijalni rashodi?); (b) koliki su oportunitetni troškovi u smislu rasta i zapošljavanja i (c) bi li "cijena" smanjenja javnih rashoda bila visoka u smislu povećanja nejednakosti? Što se tiče prvog pitanja, slika 5. pokazuje da bi, u načelu, poboljšanje Ginijeva koeficijenta za jedan postotni bod zahtijevalo povećanje udjela socijalnih rashoda za dva postotna boda. Ili, konkretnije, raspodjela dohotka u Irskoj samo je malo neravnomjernija nego u Njemačkoj ili u Francuskoj (ali je ravnomjernija nego u Italiji), iako je udio socijalnih rashoda u toj državi upola manji. Ta je činjenica u skladu s literaturom, u smislu da jednakost raspodjele dohotka sve više ovisi o povećanju fiskalnih (i ekonomskih) troškova. Glavni je razlog tome vrlo loše usmjeravanje velikog dijela socijalnih rashoda, zbog čega su oni neučinkoviti, poglavito u zemljama koje već imaju velike javne sektore (detaljnije o tome v. u radovima Immervolla et al., 2005; Pearsona i Martina, 2005; te Tanzija i Schuknechta, 2000). Kao što smo utvrdili u prethodnom dijelu, zbog potrebnih razina doprinosa za socijalno osiguranje vjerojatno će se znatnije usporiti rast i zapošljavanje.

Konačno, iz perspektive budućnosti, korelacija između promjena visine socijalnih rashoda i promjena Ginijeva koeficijenta nije bitna, što je poglavito važno za nositelje političkog odlučivanja koji teže reformama. Donji grafikon slike 5. pokazuje barem to da zemlje koje su povećale socijalne rashode bilježe veće pogoršanje Ginijeva koeficijenta od zemalja koje su smanjile socijalne rashode.⁵ U Italiji, primjerice, povećanje socijalnih rashoda nije spriječilo rast nejednakosti, dok je nagli pad socijalnih rashoda u Irskoj ipak povećao jednakost. Ta činjenica potvrđuje mišljenje da, osim javnih rashoda na području socijalne politike, i drugi čimbenici utječu na učinkovitost i djelotvornost državne politike raspodjele dohotka.⁶

Ukratko, iako se čini da iznos javnog novca potrošenoga na socijalnu politiku može korelirati s ravnomjernošću raspodjele dohotka, trošenje tog novca može biti učinkoviti-je. Čini se da su se posljednjih godina reforme rashoda uspješno provodile uz gotovo ni-

⁵ Izuzimanjem Irske dobivamo $y = 0,046x + 2,087$ i $R^2 = 0,006$, tj. čak manje značajan odnos između povećanja socijalnih rashoda i povećanja jednakosti, što potvrđuje argument da veći socijalni rashodi nužno ne vode smanjenju nejednakosti.

⁶ Osim toga, reforme javnih rashoda i strukturna obilježja gospodarstva donose više koristi siromašnima i osobama s niskim dohotkom nego što interesne skupine u postojećim sustavima zamišljaju. Čak i osobe iz relativno najsiromašnjega dohodovnog kvintila u zemljama koje provode reformu gospodarstva i javnih rashoda mogu živjeti relativno bolje nego odgovarajuće dohodovne skupine u zemljama bez reformi ili sa skromnim reformama (v. Schuknecht i Tanzi, 2005, tabl. 8d), str. 33). Drugim riječima, trivijalno je (samo po sebi je jasno), ali istinito da relativno siromašni ljudi u bogatim zemljama u apsolutnom smislu mogu biti imućniji nego obrnuto.

kakav ili vrlo mali gubitak jednakosti u usporedbi sa zemljama u kojima nije bilo reformi. Stoga se čini da to područje krije veliki potencijal za povećanje učinkovitosti. Nadalje, znatne razlike u financiranju visokoškolskog obrazovanja između SAD-a i eurozone mogle bi se rješavati poboljšanjem uvjeta za privatno financiranje.

4. Uloga regulacijske politike: tržište rada i proizvoda

4.1. Varijabla: radna snaga

U ovom se odjeljku govori o regulaciji tržišta i daje se ocjena funkcioniranja tržišta rada s obzirom na zaposlenost, proizvodnju i prilagodbu tržišta. Visoka iskorištenost radne snage znak je dobrih rezultata, dok pokazatelji fleksibilnosti⁷ radne snage odražavaju kvalitetu regulacijske politike.⁸ Poboljšanje rezultata tržišta rada smatra se bitnom pretpostavkom za pripremu zemalja eurozone na negativne posljedice demografskih promjena i globalizacije, a važno je i za apsorpciju asimetričnih šokova u monetarnoj uniji. Budući da se broj radno sposobnog pučanstva smanjuje (zbog starenja), a konkurencija se zaostřava (zbog globalizacije), važno je da sudjelovanje na tržištu rada i zaposlenost nastave rasti. Osim toga, trajno prestrukturiranje i transformacija zahtijevaju od tržišta rada u eurozoni da se učinkovito prilagođuju tražiteljima posla i slobodnim radnim mjestima kako bi zadržala i prihvatila radnike iz industrijskih grana u slabljenju.

I anglosaksonske i nordijske zemlje (poglavito SAD, Ujedinjeno Kraljevstvo, Danska i Švedska), kao i Japan, već su postigle relativno visoke ukupne stope zaposlenosti (v. sliku 6), visoke stope sudjelovanja na tržištu rada (ukupne, za žene, za mlade i za stare), te nisku ukupnu nezaposlenost, uključujući nezaposlenost mladih. Relativno dobre rezultate u zaposlenosti ostvarile su i dvije kontinentalne reformske zemlje – Nizozemska i Austrija. Međutim, čini se da je socijalni model u nordijskim zemljama izazvao neke štetne učinke na zapošljavanje u privatnom sektoru, koji su djelomično neutralizirani relativno visokim rashodima za provedbu aktivne politike tržišta rada (Active Labour Market Policy, ALMP), koja obuhvaća usluge zapošljavanja i osposobljavanja za rad) te, poglavito, visokim stopama zapošljavanja u javnom sektoru (v. sliku 7). Oduzimanjem stope zaposlenosti u javnom sektoru od ukupne zaposlenosti, Danska i Švedska po rezultatima zaposlenosti zapravo padaju s odličnoga prvog odnosno trećeg mjesta na prosječno 10. odnosno 11. mjesto (v. sliku A u dodatku).

Suprotno tome, anglosaksonske zemlje, unatoč načelnoj primjeni nekih aktivacijskih mjera (npr. uvjetovanja isplate naknade za nezaposlenost traženjem posla i osposobljavanjem za nj), povećanjem učinkovitosti tržišta i uglavnom niskim rashodima za ALMP te znatno umjerenijim zapošljavanjem u javnom sektoru uspjele su postići dobre rezultate na tržištu rada.

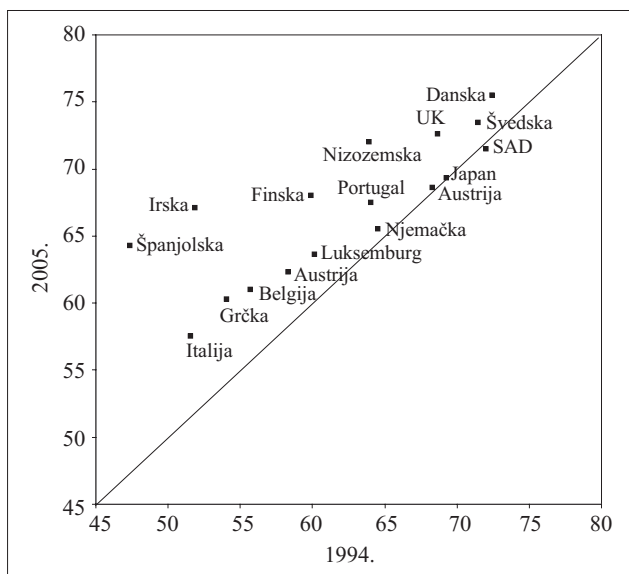
⁷ Fleksibilnost tržišta rada može se definirati kao sposobnost prilagodbe i reagiranja tržišta rada na promjene ekonomskih uvjeta, bilo promjenama količina (zaposlenosti ili odrađenih sati) ili cijenâ (plaća).

⁸ Fleksibilnost tržišta rada može se sastojati od poželjnih i manje poželjnih komponenata fleksibilnosti. Na primjer, oblici fleksibilnosti tržišta rada koji povećavaju mogućnosti rada pojedinca putem fleksibilnoga radnog vremena, režima rada s nepunim radnim vremenom i ukidanja zapreka za pristup tržištu rada (npr. visokih poreznih klino-va) zasigurno su poželjni. Drugi oblici fleksibilnosti, npr. porast broja nekvadratnih privremenih poslova ili rasipanje sredstava na loše mjere aktivne politike tržišta rada, bili bi nepoželjni.

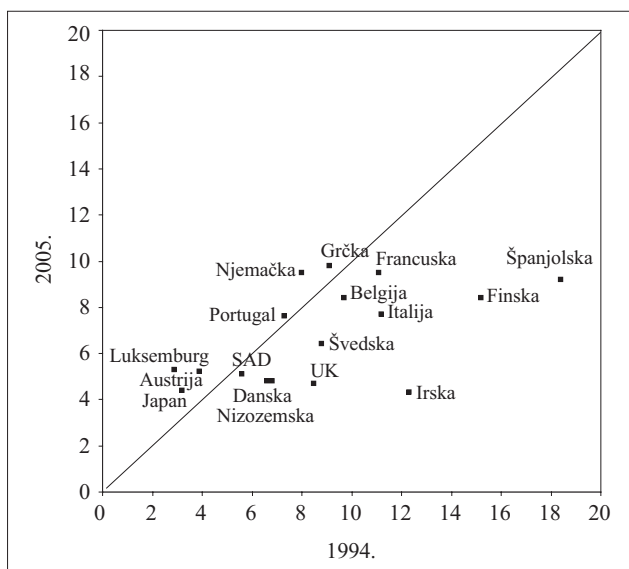

Slika 6. Rezultati politike zapošljavanja

Stopa zaposlenosti, postotak osoba u radnoj dobi (15-64 godine)

Ukupna stopa nezaposlenosti, postotak ukupne radne snage

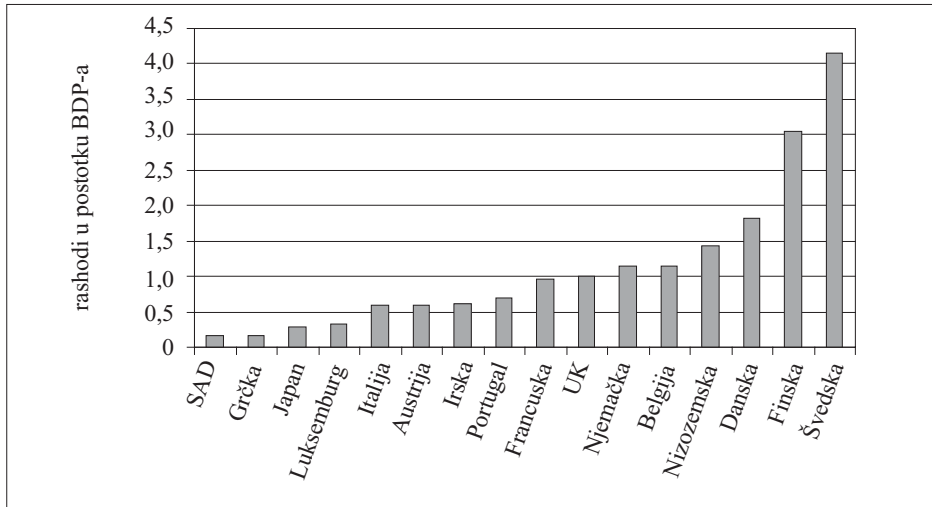

Napomena: Pravac pod kutom od 45° predočuje scenarij "bez promjena" u promatranom razdoblju. Zemlje iznad tog pravca povisile su svoje rezultate, dok su ih zemlje ispod pravca snizile.

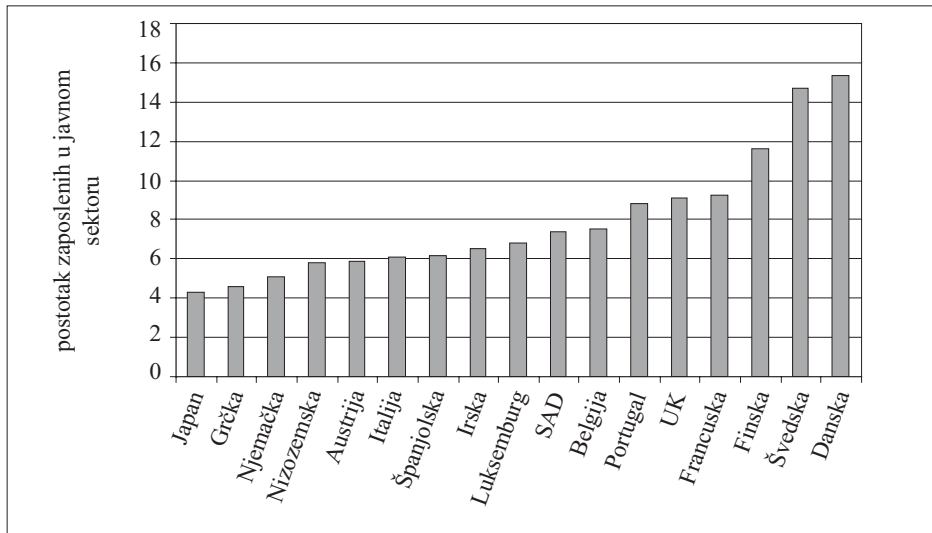
Izvor: OECD (2005; 2006)

Zemlje kontinentalne i mediteranske Europe općenito bilježe relativno nepovoljne rezultate zaposlenosti, s niskim do umjerenim rashodima za ALMP, unatoč ponekad relativno visokoj stopi zaposlenosti u javnom sektoru (posebice u Francuskoj).

Slika 7. Rashodi za politiku tržišta rada i zapošljavanje u javnom sektoru
Javni rashodi za mjere aktivne politike tržišta rada u postotku BDP-a, 2004.

Udio zaposlenih u javnom sektoru u ukupnom stanovništvu, 2004. (u %)

Napomena: Aktivne mjere obuhvaćaju npr. osposobljavanje i potporu za tražitelje posla.

Izvor: OECD (2004; 2005; 2006); AMECO. Podaci o rashodima za ALMP za Španjolsku nisu dostupni.

Slika 8. pokazuje da su mnoge zemlje tijekom posljednjeg desetljeća postigle određeni napredak u povećanju fleksibilnosti svojih tržišta rada (smanjivši tako inpute regulacijske politike). Na primjer, od prve polovice 1990-ih do početka 2000-ih u mnogim je slučajevima smanjena zakonska zaštita zaposlenja i sniženi porezni klinovi (što se vidi iz grupiranja zemalja s desne strane pravca pod kutom od 45° u slici 8).

Postotak gustoće sindikata neizravni je pokazatelj broja propisa o tržištu rada, npr. propisa o zdravlju i sigurnosti te propisa o radnom vremenu, a povezan je sa stupnjem rigidnosti realnih plaća.⁹ Slika 8. pokazuje da je gustoća sindikata u tom razdoblju smanjena i u većini zemalja, iako je pokrivenost sindikatima ostala na razini 68% ili više u svim članicama skupine EU-15, s osim u Luksemburgu i UK (pokrivenost 60 odnosno 30%), a u Nizozemskoj, Portugalu, Španjolskoj, Švedskoj i Danskoj tijekom posljednjeg desetljeća čak je i porasla (za oko 10%).

Anglosaksonske zemlje po pravilu imaju relativno fleksibilna tržišta rada i najnižu razinu zakonske zaštite zaposlenja (putem ugovora o privremenom i stalnom zaposlenju), niske porezne klinove (što je u skladu s njihovim relativno malim državnim sektorima), niske stope zamjene i prosječnu do nisku gustoću sindikata (u UK i pokrivenost sindikatima). Nasuprot tome, nordijske zemlje daju prednost visokom stupnju zaštite, relativno visokim stopama zamjene i poreznim klinovima (u skladu s njihovim relativno velikim državnim sektorima), te visokoj gustoći sindikata i pokrivenosti sindikatima, ali ih karakteriziraju umjerene razine zakonske zaštite zaposlenja (*Employment Protection Legislation*, EPL). Većina zemalja europskog Mediterana ima relativno strog EPL, ali su inače grupirane oko srednjih ili viših vrijednosti ostalih pokazatelja inputa, kao i kontinentalne zemlje. Neke se zemlje ističu znatno rigidnijim institucijama tržišta rada, poput Belgije i Francuske, i relativno visokim razinama rigidnosti za sva četiri pokazatelja.

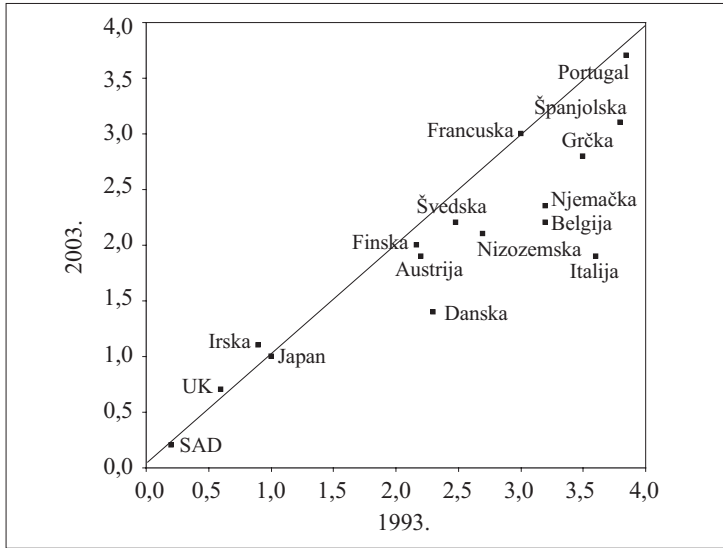
Povezivanje rigidnosti s rezultatima tržišta rada naglašava neke bitne utjecaje njihova regulatornog oblikovanja na ekonomske ishode. Prvo, ustanovljeno je da strogi EPL o ugovorima o stalnom zaposlenju znatno pogoršava izgleda za zaposlenje osoba koje prvi put ulaze na tržište rada, poglavito mladih, smanjujući pritom obrtaj poslova i zapošljavanje (v. Bertola, Blau i Kahn 2002; Jimeno i Rodriguez-Palenzuela, 2002; OECD, 2004. te gornje polje slike 9, iako korelacija pritom nije baš izrazita). Drugo, manji obrtaj poslova, praćen strogim EPL-om povećava i trajanje nezaposlenosti i udio dugotrajno nezaposlenih osoba (v. OECD, 2006. i donje polje slike 9). Ta dva indikatora pokazuju ponavljanje prijašnjeg modela ukupnih stopa zaposlenosti, s tim da su anglosaksonske i nordijske zemlje, te neke reformski orijentirane zemlje kontinentalne Europe postigle najbolje rezultate.

Treće, u novijim radovima OECD-a (2006) tvrdi se da negativna interakcija između EPL-a o stalnim ugovorima i zaposlenosti također smanjuje sposobnost prilagodbe zaposlenosti i plaća na negativne šokove. Analiza otkriva povezanost reforme EPL-a o ugovorima o privremenom zapošljavanju u većem broju zemalja u proteklih nekoliko godina uz značajan porast udjela privremenih poslova u ukupnoj zaposlenosti (npr. u Njemačkoj, Francuskoj, Italiji, Nizozemskoj, Portugalu i Španjolskoj). To bi moglo značiti da teret

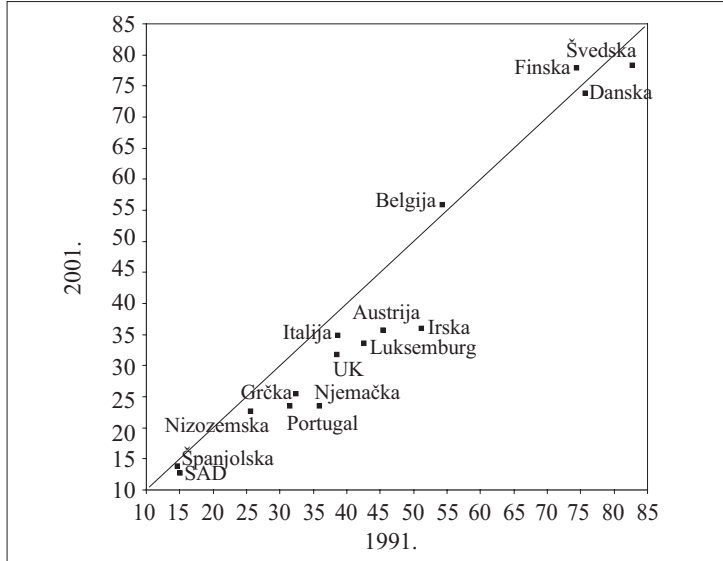
⁹ Vidjeti Dickens i sur. (2006).

Slika 8. Institucije tržišta rada

Strogost EPL-a: ukupni pokazatelj (vrijednost od 0 do 6 – nizak do visoki EPL)

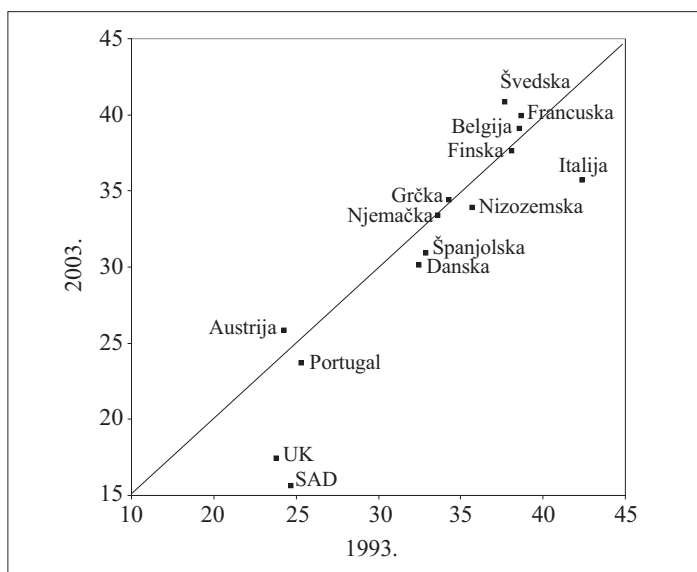

Gustoća sindikata (postotak)

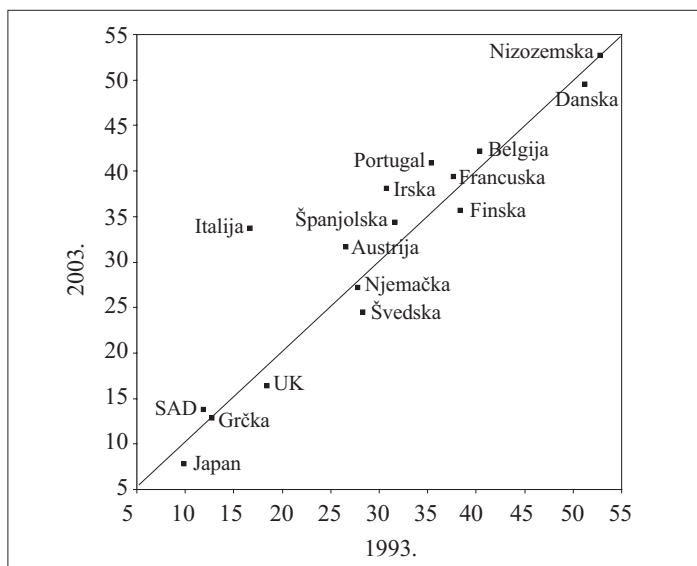

troškova prilagodbe u vezi sa zapošljavanjem sada nedvojbeno snose radnici s ugovorima o privremenom, a ne o stalnom zapošljavanju, iako smanjenje ukupnog EPL-a može stvarno povećati zaposlenost.

Porezni klin (doprinosi za socijalno osiguranje i porez na dohodak pojedinca umanjen za isplate socijalnih transfera kao postotak bruto troškova rada)

Stope zamjene (prosjeck stopâ zamjene bruto naknadâ za nezaposlenost)

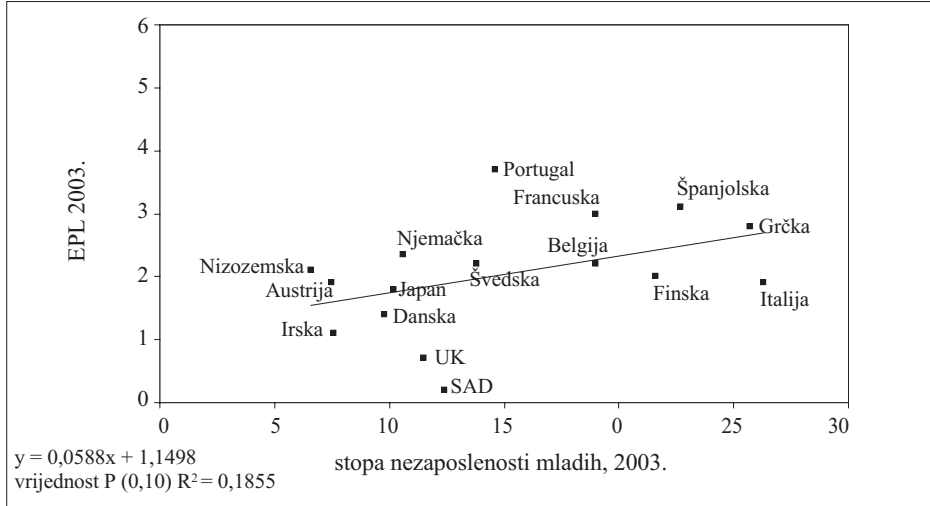
Napomena: Pravac pod kutom od 45° predočuje scenarij "bez promjena" u promatranom razdoblju. Zemlje iznad pravca povisile su svoje rezultate, dok su ih zemlje ispod pravca snizile.

Francuska bilježi vrlo nisku stopu gustoće sindikata, nižu od 10%; međutim, u 2000. godini pokrivenost sindikatima (tj. udio radnika obuhvaćenih sindikalnim sporazumima, bez obzira na to jesu li članovi sindikata ili nisu) procijenjena je na 90%. Stope zamjene pokazatelj su obilnih naknada za nezaposlenost i izražavaju prosjek visine naknada u odnosu prema dohotku od zaposlenja.

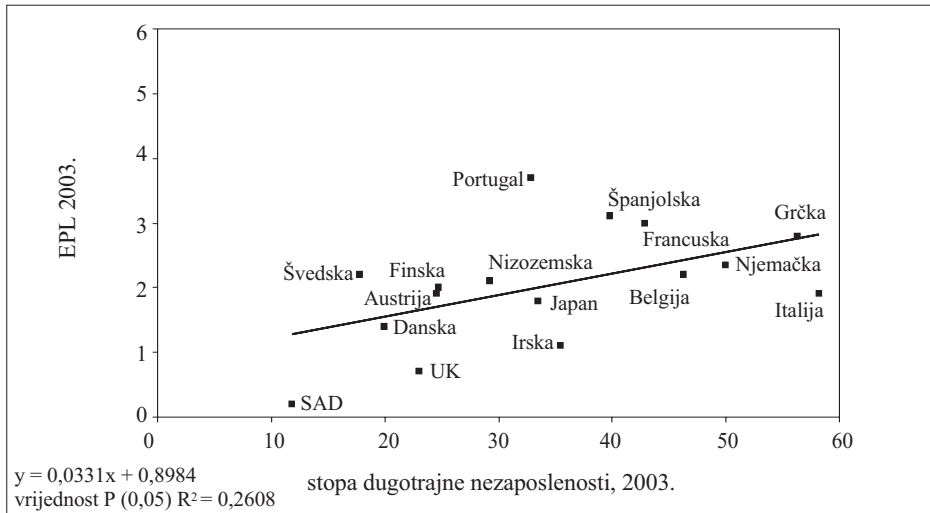
Izvori: OECD (1994, 2004, 2005)

Slika 9. Interakcija između EPL-a i ishoda na tržištu rada

Strogost EPL-a (ukupni pokazatelj; vrijednost od 0 do 6 – nizak do visoki EPL) i stopa nezaposlenosti mladih (od 15. do 24. godine)

Strogost EPL-a (ukupni pokazatelj; vrijednost od 0 do 6 – nizak do visoki EPL) i stopa dugotrajne nezaposlenosti, 2003.

Napomena: Jednačba pokazuje usklađenost s podacima i signifikantnost regresijskog pravca (vrijednost P).

Izvor: OECD (1994, 2004, 2005)

Zbog mogućih negativnih učinaka EPL-a na zapošljavanje i prilagodbu tržišta rada u raspravama o politici u novije se vrijeme velika pozornost pridaje danskom modelu tzv.

flexicurity. Smatra se da taj sustav “štiti radnika, a ne posao”, a karakterizira ga relativno niska razina EPL-a u kombinaciji s obilnim naknadama za nezaposlenost (te odgovarajućí visoki porez i mjere ALMP-a). Uz to, Danska bilježi relativno učinkovit obrtaj radnih mjesta, što može biti rezultat relativno dugih otkaznih rokova koji otpuštenom radniku omogućuju da pravodobno pronađe novi posao. Posljedica toga je niska stopa dugotrajne nezaposlenosti. Međutim, ipak valja reći da je razina EPL-a u Danskoj ipak viša nego u anglosaksonskim zemljama (v. sliku 8), a stope dugotrajne nezaposlenosti još uvijek nadmašuju one u SAD-u (v. sliku 9).¹⁰

Osim toga, sustave koji se temelje na visokim porezima i obilnim socijalnim davanjima karakteriziraju visoki porezni klinovi koji imaju negativan učinak na ishode tržišta rada jer smanjuju ponudu i potražnju radnih resursa. Također, visoke neto stope zamjene produžuju vrijeme nezaposlenosti i s tim povezane gubitke blagostanja.¹¹ Slika 10. prikazuje negativan i signifikantan odnos između povećanja stope izravnih poreza i zaposlenosti (gornje polje slike) te između razine granične stope poreza i radnih sati (donje polje slike). Anglosaksonske zemlje bilježe bolje ishode zaposlenosti (s obzirom na zaposlenost, tj. njezine promjene i razine, te broj odrađenih sati), što se može objasniti njihovim relativno niskim prosječnim porezima. Mediteranske zemlje (npr. Španjolska, Grčka i Portugal) karakterizira kombinacija umjereno viših prosječnih poreza i natprosječnog broja radnih sati, ali i ispodprosječnih stopa zaposlenosti. Nordijske zemlje, a još više neke zemlje kontinentalne Europe (poglavito Belgija, Francuska i Luksemburg) općenito imaju više granične stope poreza na rad i nepovoljnije rezultate zaposlenosti od anglosaksonskih zemalja i Japana.

Možemo također utvrđivati bitne interakcije između odabira i oblikovanja pojedinih komponenata sustava naknada i rezultata tržišta rada. Na primjer, uočeno je da sustavi naknada za nezaposlenost, iz kojih se daju izdašne naknade na dugo ili neograničeno vrijeme, uzrokuju poremećaje u ponudi rada smanjivanjem intenziteta traženja posla i oportunitetnih troškova nezaposlenosti.¹² Interakcija između naknada i poreza na rad može stvoriti nezaposlenost ili mamiti u neaktivnost, poglavito slabije plaćene radnike ili one s nižim kvalifikacijama na rubovima tržišta rada.¹³ Pokazalo se da loše definirani kriteriji za ulazak u sustave invalidnosti zajedno s programima prijevremenih mirovina, otvaraju put preranom napuštanju tržišta rada¹⁴, smanjenjem zaposlenosti starijih radnika. Loši zakoni protiv zlostavljanja radnika mogu negativno utjecati na prosječan broj radnih sati u godini.¹⁵

Također postoji interakcija između sustava naknada i ukupnih ekonomskih ishoda i mehanizama prilagodbe na razini cijeloga gospodarstva. U novijim radovima OECD-a (2006) tvrdi se da mreže socijalne sigurnosti koje se temelje na pasivnim transferima dohotka manje uspješno reagiraju na stalne šokove ponude (npr. na tehnološke promjene)

¹⁰ Kritička ocjena danskog modela dana je u studiji IBM-a (Annett, 2006).

¹¹ Vidjeti npr. OECD (2006), Bassanini i Duval (2006), Kongsrud i Wanner (2005), Jimeno Rodrigues-Palenzuela (2002), Blanchard i Wolfers (2000), Daveri i Tabellini (2000) te Elmeskov, Martin i Scarpetta (1998).

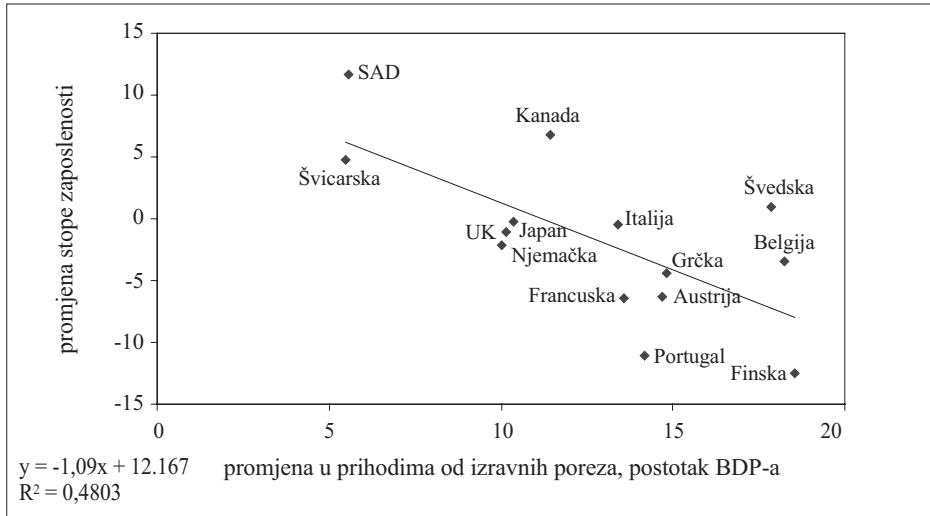
¹² To potvrđuju rezultati istraživanja Bassaninija i Duvala (2006), Nickella et al. (2005) Nunziante (2003), Jimena i Rodriguez-Palenzuela (2002) i Elmeskova et al. (1998).

¹³ Vidjeti OECD (2006b).

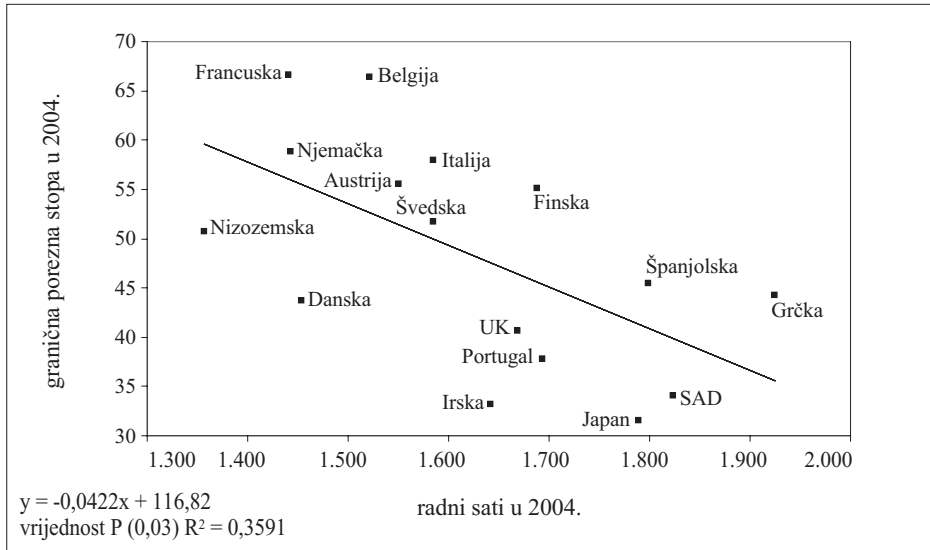
¹⁴ Vidjeti npr. Liener-Killinger, Madaschi i Ward-Warmedinger (2005).

¹⁵ Vidjeti npr. Haveman, Jong i Wolfe (1991).

Slika 10. Interakcija između poreza i ishoda tržišta rada
Promjena izravnih poreza i promjena stope zaposlenosti, od 1969-1990.

Granična stopa poreza i prosječan broj godišnjih radnih sati po radniku

Napomena: Jednadžba pokazuje prilagođenost regresijskog pravca.

Izvori: OECD (2004, 2005a, 2005b), Tanzi i Schuknecht (2003)

nego na povremene šokove potražnje (npr. na one koji proizlaze iz investicijskih ciklusa i ciklusa zaliha). Stoga “velikodušni” sustavi naknada ublažavaju teškoće u silaznom dijelu ciklusa, ali ako su loše oblikovani, mogu također usporiti prilagodbe tržišta rada i tako pro-

dužiti slabu aktivnost uzrokovanu šokovima. To upućuje na potrebu kompromisa između pozitivnog utjecaja sustava naknada na ublažavanje početnih negativnih učinaka prilagodbe i smanjenja sposobnosti tržišta rada da se oporavi. Zaključak rada OECD-a (2006) jest da je u razdoblju od 1995. do 2005. mrtvilo u gospodarskoj aktivnosti bilo jače u zemljama s razvijenijim mrežama socijalne sigurnosti. Taj zaključak podupire i veći broj ekonometrijskih istraživanja koja potvrđuju da su mreže socijalne sigurnosti skupe jer produžuju trajanje visoke nezaposlenosti i slabe gospodarske aktivnosti nakon negativnih šokova.¹⁶ Brojna istraživanja također pokazuju da su zemlje s kraćim procijenjenim trajanjem jaza BDP-a (drugim riječima, zemlje u kojima svako odstupanje stvarne od potencijalne proizvodnje – u čemu se odražava učinkovitost proizvodnje – kratko traje) uglavnom anglosaksonske i nordijske zemlje.¹⁷ Za razliku od toga, vrlo dugotrajni proizvodni jazovi uočeni su u velikim zemljama kontinentalne Europe i u Japanu. To znači da zemlje koje žele imati koristi od sustava naknada u obliku olakšavanja života pojedinaca, ali i izbjeći negativne učinke takvih sustava na prilagodbu, moraju pažljivo postupati. To nije laka zadaća – vidjeti npr. Dixita (2007), koji istražuje literaturu o institucionalnoj ekonomiji opisujući teškoće utvrđivanja komponenata uspješnoga institucionalnog oblikovanja. Unatoč tome, na europskim skupovima o ekonomskoj politici naznačen je niz općih smjernica kao što su one iz Lisabonske strategije zapošljavanja i rasta.

4.2. Varijabla: ostala tržišta

Fleksibilnost na ostalim područjima regulacijske politike, kao na području oblikovanja tržišta proizvoda, može ne samo poboljšati gospodarske rezultate općenito, nego i osigurati važne mogućnosti prilagodbe pri nedostatku fleksibilnih tržišta rada, poglavito zemljama koje su suočene s otporom politike sveobuhvatnoj reformi sustava socijalne sigurnosti. Na primjer, zaključak nekih radova OECD-a (2006) jest da propisi o tržištu proizvoda mogu znatno utjecati na rezultate tržišta rada. U tom smislu slika 11. prikazuje razinu reguliranosti tržišta proizvoda u 17 promatranih zemalja. Vidljivo je da su tijekom posljednjeg desetljeća gotovo sve zemlje doživjele određeni stupanj deregulacije svojih tržišta proizvoda. Nadalje, od relativno slabe reguliranosti tržišta proizvoda u posljednjem su desetljeću poglavito profitirale anglosaksonske i nordijske zemlje. To je možda pomoglo nordijskim zemljama da održe svoje relativno opsežne javne sektore. Tržišta proizvoda zemalja Mediterana i kontinentalne Europe, pak, uglavnom su rigidna, osim u nekolicini reformski orijentiranih zemalja poput Nizozemske.

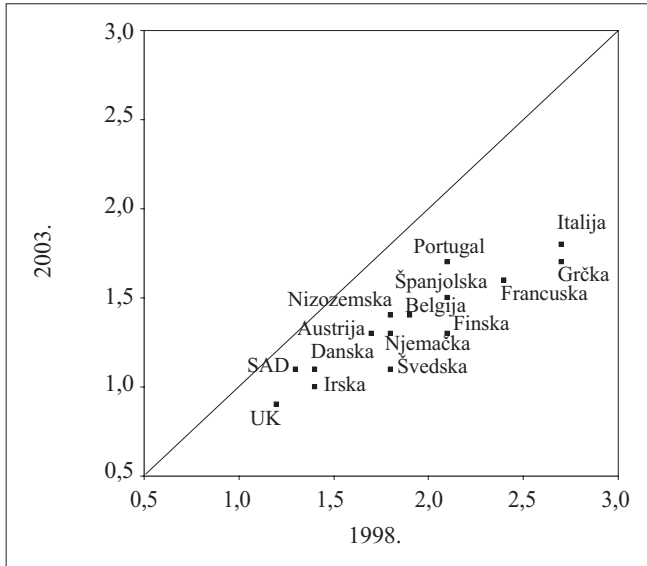
Donje polje slike 11. pokazuje primjer mogućih uzajamnih tržišnih učinaka, pri čemu se ističe negativna korelacija između stupnja reguliranosti tržišta proizvoda i rasta produktivnosti rada. Zato zemlje s relativno niskim razinama reguliranosti tržišta proizvoda, kao što su Irska, SAD, UK, Švedska i Finska, obično bilježe relativno visok rast produktivnosti. Istraživanja OECD-a, među ostalima, također ističu važan utjecaj oštrije konkurencije na tržištu proizvoda na zaposlenost. S tim u vezi uočeno je da se do 3 postot-

¹⁶ Blanchard i Wolfers (2000) smatraju da više stope zamjene, stroži EPL i viši porezni klin rezultiraju mnogo dugotrajnijom visokom nezaposlenošću nakon negativnog šoka. Scarpetta (1996) uočava znatan pozitivan utjecaj stopa naknada za nezaposlenost i EPL-a na trajanje nezaposlenosti. Te rezultate potvrđuju noviji radovi Bassaninija i Duvala (2006) te Duvala (2006).

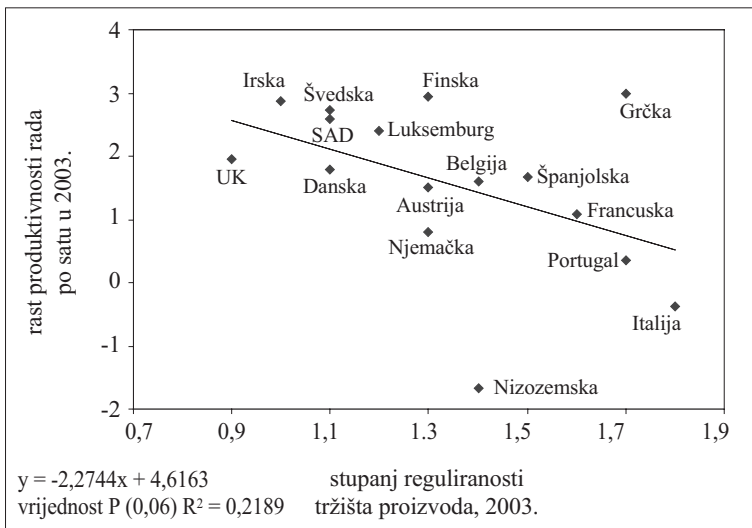
¹⁷ Vidjeti OECD (2006), te Cotis i Coppel (2005).

Slika 11. Reguliranost tržišta proizvoda i ishodi tržišta rada

Reguliranost tržišta proizvoda: ukupni pokazatelj (vrijednosti od 0 do 6 – niska do visoka reguliranost)

Godišnji rast produktivnosti rada po satu i razina reguliranosti tržišta proizvoda

Napomena: Pravac pod kutom od 45° predočuje scenarij "bez promjena" u promatranom razdoblju. Zemlje ispod pravca postale su manje regulirane. Jednadžba pokazuje usklađenost s podacima i signifikantnost (vrijednost P) regresijskog pravca.

Izvor: OECD (2006)

na boda odstupanja stope zaposlenosti izvan sektora poljoprivrede od prosjeka OECD-a može objasniti regulacijom tržišta proizvoda.

5. Sinteza i zaključak

U radu su analizirani pokazatelji fiskalne i regulacijske politike i njihova korelacija s nizom pokazatelja rezultata pojedinih zemalja na područjima koja su bitna za raspravu o “ekonomskome i socijalnom modelu”, a to su funkcioniranje tržišta, gospodarski rast, zaposlenost, obrazovanje, raspodjela dohotka i fiskalna održivost u 17 industrijaliziranih zemalja. Uočeni su neki zanimljivi modeli koji djelomično potvrđuju rezultate prijašnjih istraživanja o toj temi (npr. Sapir, 2005), ali su otkrivene i neke zanimljive “novosti” u vezi s najprikladnijom klasifikacijom i karakterizacijom zemalja.

Anglosaksonske zemlje karakterizira kombinacija relativno niskih i učinkovitih javnih rashoda i fleksibilnih tržišta te dobri rezultati gospodarstva i tržišta rada. Te zemlje svoje pozitivne ishode tržišta rada po pravilu temelje na fleksibilnosti, uz uglavnom nisku razinu zakonske zaštite zaposlenja, članstvo u sindikatima i pokrivenost sindikatima, niske porezne klinove i stope zamjene, niske rashode za aktivnu politiku tržišta rada i umjerenu zaposlenost u javnom sektoru. Međutim, anglosaksonski ekonomski i socijalni model rezultira većom nejednakošću dohotka, povezanom s nižom razinom socijalne zaštite.

Većina *nordijskih zemalja* pak bilježi jednako povoljne ishode zaposlenosti, poglavito u smislu broja (a ne radnih sati) zaposlenih osoba. Međutim, one te rezultate nastoje održati relativno visokim rashodima za aktivnu politiku tržišta rada, kao i razinom zaposlenosti u javnom sektoru koja se prema svim kriterijima smatra visokom. Osim toga, komponente tržišta rada njihova socijalnog modela, koje obuhvaćaju visoku razinu EPL-a i gustoću sindikata, visoke porezne klinove i stope zamjene, čine se relativno nefleksibilnima i skupima s obzirom na financiranje i predviđenu zaposlenost u privatnom sektoru, a vjerojatno i s obzirom na sposobnost prilagodbe šokovima (kao što su strukturni šokovi izazvani globalizacijom). Socijalni i ekonomski model tih zemalja, koji se temelji na sveobuhvatnim mrežama socijalne sigurnosti i jednakosti dohotka, funkcionira zahvaljujući izrazito fleksibilnom tržištu proizvoda i relativno dobro razvijenom tržištu kapitala. Održivost njihovih visokih javnih rashoda u usporedbi s prihodima od poreza upitna je, poglavito ako se uzmu u obzir mogući izazovi globalizacije i sve oštrija međunarodna konkurencija.

Za razliku i od nordijskoga i od anglosaksonskog primjera, većina *mediteranskih i kontinentalnih zemalja* primjenjuje mješoviti pristup u izboru i oblikovanju komponenta tržišta i socijalne politike. Čini se da je izostajanje napretka u strukturnim reformama negativno utjecalo na rezultate tržišta rada, gospodarski rast i standarde obrazovanja, a neke od tih zemalja istodobno su opterećene glomaznim i neučinkovitim javnim sektorima, što može ugroziti njihovu održivost. U isto vrijeme tržišta proizvoda i dalje su relativno rigidna. Neke zemlje kontinentalne Europe bilježe niske razine nejednakosti dohotka, ali i relativno nisku iskorištenost rada, u smislu broja zaposlenih i broja odrađenih sati. U mnogim mediteranskim zemljama uočava se kombinacija nepovoljnih rezultata zaposlenosti i niske razine jednakosti dohotka.

Konačno, neke su *reformski orijentirane zemlje kontinentalne Europe* (poglavito Nizozemska i Španjolska, ali i Austrija i Belgija) tijekom posljednjih dvaju desetljeća znatno poboljšale rezultate i učinkovitost svojih javnih sektora na fiskalnome i regulatornom području. Čini se da je to rezultiralo boljim funkcioniranjem tržišta i povoljnijim kretanjima rasta i zapošljavanja, bez znatnijeg narušavanja ciljeva socijalne politike.

Gledajući iz horizontalne i politički usmjerene perspektive, ovo istraživanje pokazuje da bi javni sektori u mnogim europskim zemljama mogli biti znatno manji, bez većih nejednakosti u raspodjeli dohotka, a da i dalje ostvaruju rast i fiskalnu održivost. Bolje organizirane mreže socijalne sigurnosti mogu pridonijeti učinkovitijoj raspodjeli resursa i olakšati prilagodbu gospodarstva ekonomskim šokovima, a da pritom bitno ne narušavaju jednakost dohotka i socijalnu zaštitu. Dobra regulacijska politika tržišta faktora proizvodnje i proizvoda pridonosi većoj učinkovitosti gospodarstva i boljim rezultatima tržišta rada, čime također pomaže u financiranju “velikodušnijih” sustava socijalne sigurnosti, ne ugrožavajući pritom fiskalnu održivost. Nadalje, pokazalo se da fiskalne reforme, praćene sveobuhvatnim strukturnim reformama, dovode do znatnog poboljšanja fiskalnih i gospodarskih rezultata, bez bitnog narušavanja socijalne jednakosti.¹⁸

To opravdava poziv na pažljivi pristup reformi fiskalne politike te tržišta rada i proizvoda radi poticanja rasta u eurozoni. Važni su uzajamni učinci strukturne reforme, a uspjeh u jednoj domeni politike može ubrzati ili usporiti reforme u drugim. Iako često ne postoji jedinstvena uspješna strategija za sve zemlje, one mogu učiti jedna od druge kako bi razvijale učinkovitije institucije i politike tržišta rada za postizanje željenih rezultata. Smjernice za to navedene su, primjerice, u Lisabonskoj strategiji, a zemlje su postigle suglasnost o potrebi reforme. Međutim, složenost procesa reforme i politička volja često su zapreke napretku reformi. Vjerojatno je da neće samo demografska kretanja nego i sve oštrije globalno natjecanje za talente i kapital izazivati pritiske na javne rashode, poglavito socijalne, praćene visokim stopama poreza i nefleksibilnošću tržišta rada.

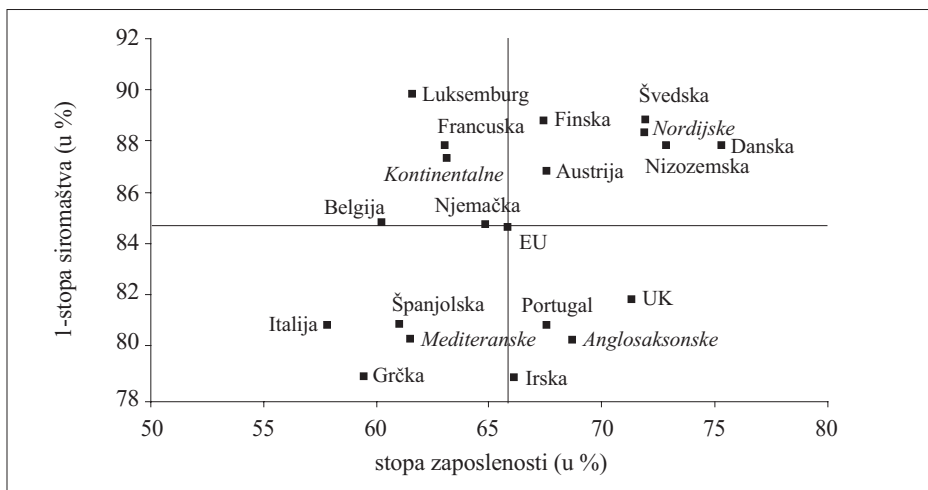
¹⁸ Schuknecht i Tanzi (2005) te Hauptmeier, Heipertz i Schuknecht (2006).

Dodatak

U aktualnim raspravama o socijalnim i ekonomskim modelima povremeno nastaje zbrka oko značenja pojmova uspješnosti državnog sektora i učinkovitosti. Na primjer, Sapir (2005) zaključuje da nordijske zemlje imaju visoke stope zaposlenosti i tumači to

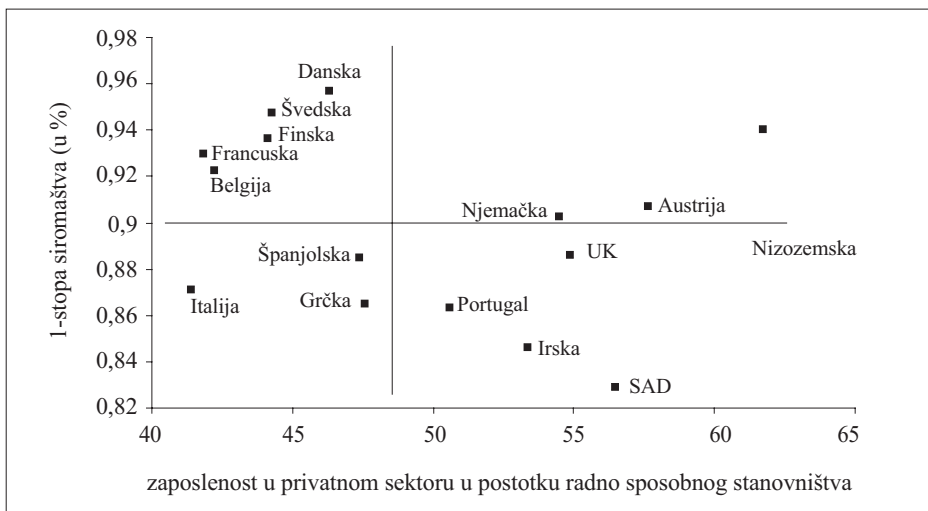
Slika A) Zaposlenost kao pokazatelj rezultata (ne učinkovitosti)

Grupiranje socijalnih modela prema ukupnoj zaposlenosti i stopi siromaštva

Izvor: Sapir (1995:8)

Alternativno grupiranje prema zaposlenosti u privatnom sektoru i stopi siromaštva (2000. ili najbliže tome)

Izvor: OECD, AMECO

kao pokazatelj učinkovitosti. Međutim, stopa zaposlenosti pokazatelj je *proizvodnje*, koja je mjerilo gospodarskih *rezultata*. Ne možemo uopće govoriti o *učinkovitosti* ako te rezultate ne promatramo u odnosu prema iskorištenim *inputima* (npr. prema količini javnih rashoda za državne zaposlenike, aktivnoj politici tržišta rada i stupnju zaštite tržišta rada).

Drugo, rezultati pojedinih državnih sektora često ovise o izboru pokazatelja. Ako se, primjerice, ukupna zaposlenost kao pokazatelj rezultata zamijeni zaposlenošću u privatnom sektoru (tj. drukčijim mjerilom proizvodnje) opisana Sapirova priča izgledat će posve drukčije, poglavito za nordijske zemlje (v. sliku A). Desno polje pokazuje da takav drukčiji odabir pokazatelja rezultira drukčijim grupiranjem zemalja, što odražava činjenicu da su prividno uspješna tržišta rada nordijskih zemalja uvelike posljedica preuveličane zaposlenosti u javnom sektoru. Neke reformski orijentirane zemlje kontinentalne Europe (u promatranom primjeru Austrija i Nizozemska) čine se relativno uspješnijima u borbi protiv siromaštva i nezaposlenosti od zemalja koje moraju financirati enormno velik broj zaposlenih u javnim sektorima kako bi postigle ukupno zadovoljavajuće rezultate zaposlenosti.

S engleskog prevela

Ankica Zerec

LITERATURA

Adema, W. and Ladaïque, M., 2006. "Net Social Expenditure, 2005 Edition More comprehensive measures of social support". *OECD social, employment and migration working papers*, No. 29. Paris: OECD.

Adema, W., 2001. "Net Social Expenditure. *OECD Labour Market and Social Policy Occasional Paper*, No. 52. Paris: OECD.

Afonso, A., Schuknecht, L. and Tanzi, V., 2005. "Public sector efficiency, an international comparison" *Public Choice*, 123 (3), 321-347.

Afonso, A., Schuknecht, L. and Tanzi, V., 2006. "Public sector efficiency: evidence for new EU member states and emerging markets" [online]. *ECB Working Paper*, No. 581. Available from: [<http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp581.pdf>].

Aghion, P. [et al.], 2007. "Why reform Europe's universities?" [online]. *Bruegel policy brief*, September 2007/04. Available from: [http://aei.pitt.edu/8323/01/PB200704_education.pdf].

Annett, T., 2006. "Case studies and beyond. Lessons from successful labor market reformers in Europe and implications for its social model" [online]. *Staff Report's Special Issues* [online]. Available from: [<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2006/cr06288.pdf>].

Bassanini, A. and Duval, R., 2006. "Employment patterns in OECD countries: re-assessing the role of policies and institutions". *OECD Economics Department Working Papers*, No. 486.

Bertola, G., Blau, F. and Kahn, L., 2002. "Labor Market Institutions and Demographic Employment Patterns". *NBER Working Paper*, No. 9043.

Bildt, C., 2003. "Are the Nordic Countries Ready for a New Europe?" [online]. Speech held at the Nordic Embassies in Berlin, November 28. Available from: [<http://www.scandinavianow.com/opinions/bildt.htm>].

Blanchard, O. and Wolfers, J., 2000. "The role of shocks and institutions in the rise of European unemployment: the aggregate evidence", *The Economic Journal*, 110 (362), 1-33.

Cotis J. P. and Coppel, J., 2005. "Business cycle dynamics in OECD countries: evidence, causes and policy implications" in C. Kent and D. Norman, eds. *The changing nature of the business cycle*. Reserve Bank of Australia, Conference Proceedings.

Daveri, F. and Tabellini, G., 2000. "Unemployment, growth and taxation in industrial countries". *Economic Policy*, 15 (30), 47-104.

Dickens, W. [et al.], 2007. "How Wages Change: Micro Evidence from the International Wage Flexibility Project". *Journal of Economic Perspectives*, 21 (2), 195-214.

Dixit, A., 2007. "Evaluating recipes for economic success". *World Bank Research Observer*, June 2007.

Duval, J. and Elmeskov, J., 2005. "The effect of EMU on structural reforms in labour and product markets". *OECD Economics Department Working Papers*, No. 438.

Duval, R., 2006. “The role of policies and institutions for economic resilience to shocks: a panel data analysis”. *OECD Economics Department Working Papers*, forthcoming.

ECB, 2005. “The Lisbon Strategy: Five years on”. *ECB Occasional Monthly Bulletin*, (July), 2005.

ECB, 2006. “Demographic Change in the euro area: projections and consequences”. *ECB Occasional Monthly Bulletin*. Available from: [http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/pp49-64_mb200610en.pdf].

ECB, 2008. “Ninth Structural Issues Report on Labour Supply and Employment in the Euro Area Countries: Developments and Challenges”. *ECB Occasional Paper Series*, forthcoming.

Elmeskov, J., Martin, J. and Scarpetta, S., 1998. “Key lessons for labour market reforms: evidence from OECD country experiences”. *Swedish Economic Policy Review*, 5 (2).

European Commission, 2006. *The impact of ageing on public expenditure* [online]. Available from: [http://ec.europa.eu/economy_finance/epc/documents/2006/ageing-report_en.pdf].

European Commission, 2007. “Public Finances in EMU” [online]. Available from: [http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication338_en.pdf].

Hanushek, E. A. and Luque, J. A., 2003. “Efficiency and equity in schools around the world”. *Economics of Education Review*, 22, 481-502.

Hauptmeier, S., Heipertz, M. and Schuknecht, L., 2006. “Expenditure reform in industrialised countries. A case study approach” [online]. *European Central Bank Working Paper*, No. 634. Available from: [<http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp634.pdf>].

Haveman, R., de Jong, P. and Wolfe, B., 1991. “Disability transfers and the work decision of older men”. *The Quarterly Journal of Economics*, 106 (3), 939-949.

Høy, J. [et al.], 2006. “The political economy of structural reform: empirical evidence from OECD countries”. *OECD Economics Department Working Papers*, No. 501.

Immervoll, H. [et al.], 2005. “Welfare Reform in European Countries - a Microsimulation Analysis”. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 28.

Jimeno, J. F. and Rodriguez-Palenzuela, D., 2002. “Youth unemployment in the OECD, demographic shifts, labour market institutions and macroeconomic shocks”. *European Central Bank Working Papers*, No. 155.

Kongsrud, P. M. and Wanner, I., 2005. “The impact of structural policies on trade-related adjustments and the shift to services”. *OECD Economics Department Working Papers*, No. 427.

Leiner-Killinger, N., Madaschi, C. and Ward-Warmedinger, M., 2005. “Trends and Patterns in working time across euro area countries 1970-2004: Causes and consequences”. *ECB Occasional Paper Series*, No. 41.

Nickell, S., Nuziata, L. and Ochel, W., 2005. “Unemployment in the OECD since the 1960s: what do we know?”. *Economic Journal*, 115 (500), 1-27.

Nunziata, L., 2003. "Labour market institutions and the cyclical dynamics of employment". *Labour Economics*, 10 (1), 31-53.

OECD, 2002. *Employment Outlook*. Paris: OECD.

OECD, 2004. *Employment Outlook*. Paris: OECD.

OECD, 2005a. *Employment Outlook*. Paris: OECD.

OECD, 2005b. *Taxing Wages*. Paris: OECD.

OECD, 2006a. "Social safety nets and structural adjustment". Note for the Working Party No. 3, meeting 12 September 2006.

OECD, 2006b. *Going for growth*. Paris: OECD.

OECD, 2007. *Education at glance*. Paris: OECD.

Pearson, M. and Martin, J. P., 2005. "Should We Extend the Role of Private Social Expenditure?" *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 23.

Sapir, A., 2005. "Globalisation and the Reform of European Social Models" [online]. Background document for the presentation at ECOFIN Informal Meeting in Manchester, 9 September 2005. Available from: [http://www.bruegel.org/doc_pdf_327].

Scarpetta, S., 1996. "Assessing the role of labour market policies and institutional settings on unemployment: a cross-country survey". *OECD Economic Studies*, No. 26. Paris: OECD.

Tanzi, V. and Schuknecht, L., 2000. *Public Spending in the 20th Century. A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tanzi, V., 2001. "Globalization and the Work of Fiscal Termites". *Finance and Development*, 38 (1).

World Bank, 2004. *Governance matters IV. Governance indicators for 1996-2004* [online]. Collection of working papers, articles and data available from: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/WBI/EXTWBIGOVANTCOR/0,,contentMDK:20771032~menuPK:1976990~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:1740530,00.html>].

Martin Heipertz and Melanie Ward-Warmedinger Economic and Social Models in Europe and the Importance of Reform

Abstract

This paper contributes to the ongoing debate on European economic and social models. It provides a comparative assessment of fiscal and regulatory policies in 17 industrialised countries (the EU15, US and Japan) and presents the records of these countries in attaining key economic and social objectives.

Social and economic systems that feature efficient public sectors and flexible market structures tend to experience reasonably sustainable public finances, high economic

growth, education standards and employment, and well-functioning markets. Anglo-Saxon countries broadly fit this mould, albeit, seemingly, at some cost of income equality. A more pronounced emphasis on welfare state policies and the corresponding relatively high levels of public spending bring benefit to income distribution in the Nordic countries while the resulting inefficiencies in their economies are counterbalanced by flexibility in labour and particularly product markets. Also, a number of reform-minded European countries have improved their fiscal and regulatory policies while significantly enhancing the functioning of markets, fiscal sustainability and economic performance. This was generally attained without jeopardising social objectives. On the other hand, those continental and Mediterranean countries that maintain market inefficiencies and at the same time sustain expensive and inefficient welfare states generally suffer from low growth and employment and less well-functioning markets and face serious risks to their economies' fiscal sustainability. The findings of this note support calls for the comprehensive reform of fiscal policies, as well as of product and labour markets.

Keywords: fiscal policy, regulation, Nordic model, welfare state, efficiency, reform